

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 103

Voditelj Tribine i urednik
akademik Jakša Barbić

Sadržaj
Autorizirano izlaganje uvodničara

Orsata Miljenića,
ministra pravosuđa Republike Hrvatske

Tema 183. tribine

REORGANIZACIJA PRAVOSUDNE MREŽE

Zagreb, 24. veljače 2014.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA
183. TRIBINA – 24. VELJAČE 2014.
REORGANIZACIJA PRAVOSUDNE MREŽE

J. Barbić: Kolegice i kolege, 183. tribina je otvorena. Kao što vidite, tema je vrlo aktualna, na razini onoga što uvijek činimo na našim tribinama – *Reorganizacija pravosudne mreže*. S nama je i prava osoba koja će nas svojim uvodnim izlaganjem uvesti u ovu iznimno važnu temu. To je naš kolega ministar pravosuđa gospodin Orsat Miljenić.

Nema potrebe da vas posebno uvodim u temu današnje tribine. Svi znate da je reorganizacija pravosudne mreže dio reforme za koju se nadamo da je time počela i da će po etapama sustavno uskoro ići do kraja. Svi vi koji danas sudjelujete na ovoj tribini znate temu, znate stvari općenito, ali vam nisu poznati detalji. S time ćete se večeras upoznati iz prve ruke, jer će vam to iznijeti gospodin ministar pravosuđa koji se odazvao našem pozivu da večeras bude s nama. Već je i prije bio uvodničarom na našoj tribini kada je bila riječ o pravosuđu. Nakon njegova izlaganja pristupit ćemo raspravi i po dobrom već ustaljenom običaju sve ćemo snimiti, vi ćete to autorizirati i nakon toga ćemo sve što bude večeras izrečeno objaviti u *Biltenu* Tribine i poslije u *Godišnjaku*. Kolega Miljeniću, izvolite.

O. Miljenić: Hvala lijepa. Sve vas pozdravljam. Kolegica Sanja moja je pomoćnica zadužena za ovaj segment.

Tri riječi kojima se izbjegavam koristiti su reforma, strategija i akcijski plan.

Uvijek će se postaviti pitanje zašto nismo išli prije s ovime. Odgovor je da jednostavno nismo mogli.

1. Jedna od stvari ustroj je informatičkog sustava koji ovo sve podržava i bez kojeg je nemoguće ovo raditi.
2. Trebalo nam je neko vrijeme da skupimo sve podatke i analiziramo.
3. Neke stvari smo pokušavali rješavati kroz izmjene određenih zakona.

U Hrvatskoj je ukupno 780.000 neriješenih predmeta, a drugi smo u Vijeću Europe po broju sudaca prema broju stanovnika.

Prosjek Vijeća Europe za prvi stupanj je 270 dana, u Hrvatskoj oko 460, dok je zagrebački 1.500 dana. To su podaci s kojima živimo mi i naši građani.

Oko 30 milijuna kuna godišnje plaćamo za povredu prava za suđenje u razumnom roku. Puno je ljudskih sudbina iza toga. U jednom trenutku Općinski građanski sud u Zagrebu imao je 8.000 predmeta u kojima se više od tri godine nije dogodila niti jedna radnja. Iza svakog od tih predmeta je nečija sudbina. Što god mi govorili o sustavu, ali to su problemi.

Primjerice, Županijski sud u Bjelovaru godišnje ima 18 kaznenih predmeta, Slavonski Brod 24, Vukovar je tu negdje, Dubrovnik 22, Šibenik isto. Do sada se sve rješavalo zapošljavanjem novih ljudi, novih tužitelja, novih sudaca, novih službenika. Omjer službenik:sudac na nekim sudovima je 1:3, a na nekima i 1:18. To su problemi koji su se dugo gomilali.

Razmišljali smo kako ovome prići. Ukinuti svaku malu stalnu službu s jednim ili dva suca i pet službenika treba skoro godinu dana jer je velik pritisak. Ići na smanjenje broja županijskih sudova ili pak na regionalizaciju zemlje također bi teško prošlo. Što je alternativa?

Ovo čime se mi bavimo je 95% predmeta općinskih i prekršajnih sudova te općinskih državnih odvjetništava.

Postoje tri bitna elementa, a četvrti je okosnica svega: teritorijalni preustroj, organizacijski preustroj, uređenje žalbenog postupka te informatizacija koja je podloga ovome svemu.

Jedan od problema "feudalizacije" našeg sustava je što svaki od "malih" sudova mora raditi sve: financijske poslove, nabavu, kadrovske poslove, brinuti se o informatičari, itd., a svi rade za istu plaću. Sud s jednim sucem sve mora raditi, a sudac ne može otići na godišnji jer ga nema tko zamijeniti. S jednog na drugi sud ljudi se ne mogu premjestiti bez njihove volje jer je to element neovisnosti. Državna odvjetništva također su svugdje. Nigdje nismo ni blizu ravnomjernog opterećenja, a svi rade za istu plaću.

Primjerice, sudac iz Malog Lošinja ne može ići na godišnji jer sam rješava sve predmete. Tako je i na Rabu i u Senju.

Jedan od osnovnih problema je kako doći do crte koja bi bila ravnomjerno opterećenje. Rješenje je da postoje pravosudna područja. Predviđeno je da broj županijskih sudova ostane isti te da u sjedištu županijskog suda bude jedno pravosudno područje u sklopu kojeg su prekršajni i općinski sud i općinsko državno odvjetništvo. Što se time dobiva? Ako nedostaje sudaca, odlukom predsjednika suda ljudi će jednostavno putovati. Dakle, tamo gdje nedostaje ljudi više nećemo zapošljavati nove. Svi će biti imenovani za to jedno područje, ustavno to je jedan sud, i odlukom predsjednika suda oni će biti raspoređeni tamo gdje su potrebni. To je mobilnost. Nigdje putovanje vremenski nije više od nekakvih pola sata, kao putovanje u Zagrebu s istoka na zapad grada. To je nešto što je danas normalno i način je da postignemo ravnomjernu opterećenost. Građanima se ništa neće promijeniti. Oni će i dalje rješavati sva svoja pitanja, odnosno odnose s pravosuđem, kao i do sada.

Građani će od mogućnosti da im se predmet rješava dvije ili pet godina izabrati dvije, pa makar i 20-30 kilometara dalje. To je prvi segment.

Danas u Hrvatskoj imamo 67 općinskih sudova, 61 prekršajni sud i 33 općinska državna odvjetništva. Primjerice, rasprava Požega – Slavonski Brod, gdje bi bilo sjedište suda. Ta dva suda zajedno imaju 1.000 predmeta godišnje. Od tih 1.000 preko 500 je kaznenih naloga. Kad kroz to malo prođete, dolazite na 200-300 stvarnih predmeta. To je dovoljno za dva suca, a ne za dva suda, a mi razgovaramo hoće li biti ovdje ili ondje jer treba biti i na jednom i na drugom mjestu. I takva nam je situacija gotovo na svakom području.

Ideja je sljedeća. Ostaje 95 pravosudnih tijela, i to: 18 općinskih sudova, od čega je 15 u nadležnosti kaznenog sudovanja, 15 prekršajnih sudova i 15 općinskih državnih odvjetništva. Jedna napomena: svugdje smo zadržali naziv općinski i županijski, iako stvarno tome ne odgovara. Trebali bismo možda organizirati raspravu na tu temu. Bio bih sretniji da smo išli na temeljne sudove umjesto općinskih, a županijski da su viši sudovi.

Gruba računica je da bi trebalo promijeniti 27 zakona ako bismo mijenjali naziv, a nismo htjeli da se ova reorganizacija svede na mijenjanje ploča te će, ako se Sabor složi s tim, ostati nazivi općinski i županijski sudovi, uz napomenu da ćemo jednom morati i naziv promijeniti. Sada, u ovoj fazi, na to gubiti previše energije, mislimo da nije potrebno. Ovo su ta pravosudna područja: Slavonski Brod, a ne Požega, Vukovar, Osijek, Bjelovar, Varaždin, tri Zagreba (zapad, istok, jug), Sisak, Karlovac, Rijeka, Pula, Zadar, Šibenik, Split i Dubrovnik. Ovdje čak dobivamo i ujednačenost po broju stanovnika, ali, istina, ne do kraja. Slični su im i priljevi. Učinci: prvenstveno skraćivanje i veći broj rješavatelja predmeta, a ujednačila bi se i sudska praksa. Dakle, opterećenost sudova bila bi ravnomjernija nego što je sada i bitno bi se skratio postupak s pozitivnim utjecajem na kvalitetu.

Uvodimo i funkciju ravnatelja pravosudne uprave. Zašto smo to zamislili? Ako imate jedno pravosudno područje koje se okrupnjava i koje postaje centar svega što se tu događa, smatramo da bi predsjedniku županijskog suda trebali dati pomoć u obavljanju svih poslova logistike na tom području. To je nešto što moramo koncentrirati jer ovako kako je sada postavljeno, jednostavno više nema novca za to. Jedna od stvari zašto postavljamo ovu mrežu, i zašto je trebamo postaviti, dugoročno gledano je upravljanje nekretninama. Svi znamo da je Županijski sud u Zlataru koštao preko sto milijuna kuna, a praktički je prazan. U toj zgradu sjedi nekoliko sudaca sa Županijskog suda u Zagrebu, a sjede tamo samo zato što nema mjesta u Zagrebu. Sud u Glini je obnovljen pa napušten, U Kostajnici isto. U Metkoviću se sada završava velebna zgrada. U Daruvaru je kupljena velika zgrada za preko tri milijuna kuna, spomenik kulture, i ne znam hoće li se ikada obnoviti. Da ne nabrajam dalje. To je jednostavno rasipanje novca, i to već desetljećima. Ako se zna da će negdje biti sud ili stalna služba, zna se da tu treba investirati i ono malo što sada imamo, a nemamo za osnovne potrebe.

Ako gledamo kroz ona tri segmenta, u 72% tijela radi do deset dužnosnika, vrlo često samo jedan ili dva. To je besmisleno. Nije to samo pitanje cijene, i ne mislim pod time samo koliko koštaju, nego s aspekta usluge građanima. U jednom smo trenutku toliko proširili mrežu sudova da je gotovo svaka općina dobila sud. Danas, u doba

moderne komunikacije, u doba cestovne i druge povezanosti, kazati da svaki građanin treba pred svojim pragom imati sud potpuno je besmisleno.

Da povučem paralelu: suzuje se bolnička mreža, a širi se mreža sudova. Bolesnom čovjeku je puno teže otputovati na liječenje nego zdravome na sud, a ipak svi hoće u veći centar, u veću bolnicu jer će dobiti bolju liječničku skrb. Tako bi trebalo biti i sa sudovima. Ako je sud veći, veća je i specijalizacija i bolja usluga.

Toliko smo normirani da je teško očekivati da ćemo imati univerzalne suce u jednom mjestu koji mogu rješavati sve, i to je to. Ako ih je malo na jednom mjestu, moraju sve raditi.

Nakon reorganizacije bit će jedno tijelo s preko deset dužnosnika, zamjenika i sudaca. Samo sud u Šibeniku imat će ih osam. Ostali su svi iznad deset.

U Istri sada imamo šest sudova. Nadalje, Nova Gradiška, Požega, Đakovo, Našice, Valpovo, Osijek, Vukovar, Vinkovci, Županja, ponegdje je to područje prostorno veliko, ali po broju predmeta i spisa vrlo malo. Kako smo zamislili? Crveno su sudovi od kojih ćemo neke revidirati. To su buduća pojedina područja. Ako ste na području Bjelovara, onda možete raditi bilo gdje u tom području i pružati uslugu građanima. Isto tako u Osijeku, Vukovaru ili bilo gdje drugdje. To je osnovna ideja. Princip je isti i za prekršajne sudove, s time da bi se prvi put preklopile mreže prekršajnih i općinskih sudova. Sada se mreže potpuno razlikuju i one se ne preklapaju. Preklapanje mreže prekršajnih i općinskih sudova čini nam se logičnije, pogotovo s aspekta logistike, a građanima se ne mijenja ništa. Tamo gdje su obavljali dosada svoje potrebe, obavljat će i ubuduće. Diže se mobilnost, diže se brzina rješavanja, diže se kvaliteta.

Grad Zagreb je specifičan. Gotovo 22% svih predmeta predmeti su na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu sa gotovo 30% zaostataka.

Ovo je naša zamisao reorganizacije pravosudnog sustava, uz napomenu da je javna rasprava još u tijeku. Izradili smo nacрте zakona, ali ih nismo pustili u prvo čitanje. To ćemo napraviti za dva

tjedna. Spajanjem svega što imamo oko Zagreba, od Krapine do Ivanić-Grada, napravljen je prijedlog za tri suda: zapad, istok i jug. Rijeka Sava bila bi granica za jug, a Savska cesta za istok i zapad. Naravno da će u Krapini ostati stalna služba za te građane, ali u okviru jednog suda.

Prijedlog su tri suda jer jedan veliki sud ne bi mogao pokrivati povećano područje i jer gospodarska aktivnost nije svugdje jednaka. Zagreb ima i posebnost jer ima posebno kazneni i radni sud. Prvotna ideja bila je "utopiti" u postojeće sudove, međutim s obzirom na rezultate odlučili smo ih malo više opteretiti. Jedan i drugi sud pokrivali bi istok i zapad gdje je najviše predmeta te vrste, s istim brojem ljudi, a jug bi bio opće nadležnosti. Znači, bio bi jedan temeljni općinski sud – jug te radni i kazneni sud. To nam je bitno i zbog općinskog državnog odvjetništva.

Za svaki od sudova imamo zasebne tablice s brojem stanovnika, sudaca, zaposlenika, godištima da znamo kada tko ide u mirovinu. Išli smo toliko daleko da smo računali i udaljenosti da znamo koliko bi se putovalo. Tako možemo dobiti izračun koliko će sve to koštati.

Ovo su bila prva dva segmenta, reorganizacija mreže i funkcionalna organizacijska struktura s ravnateljima pravosudne uprave. Treći segment je drugačiji žalbeni postupak na županijskim sudovima, kaznena grana. Ovdje govorimo o opterećenost po sucu, od 53 do 156 predmeta po sucu, za istu plaću. Isto je i u građanskom području. Jedna napomena, statistički podaci su točni, ali ne u potpunosti istiniti jer na nekim županijskim sudovima isti suci rade i kaznene i građanske predmete u drugom stupnju, pa je onda pitanje kako ih se statistički vodi, kao kaznene ili kao građanske.

Kako u praksi provesti napuštanje teritorijalne nadležnosti? Predmet iz Dubrovnika može završiti u Zagrebu ili iz Zagreba bilo gdje. Kod kaznenog predmeta to se ne odnosi na procesne radnje, već samo na meritorne odluke. Odluku o istražnom zatvoru nećemo seliti iz Dubrovnika u Zagreb, ali je normalno za spis koji je gotov da ode. Postavlja se i pitanje javnih sjednica. Tendencija je da se reducira broj javnih sjednica jer one posebno ničim ne doprinose, osim s aspekta javnosti. Jedno je videolink, a drugo je da dio tih predmeta

ostavimo tamo gdje jesu ili da ih damo najbližem sudu. Softver daje sve te mogućnosti.

Kod građanskog sudovanja malo je kompliciranija situacija zbog raznih vrsta. U razgovoru sa sucima županijskih sudova jedna je od ideja da se oni specijaliziraju. Znači da tri, četiri županijska suda rade pojedinu vrstu predmeta i da se tako sudska praksa na razini zemlje polako ujednačuje. Jedan od razloga zašto to želimo je nešto što smo uvidjeli kroz delegacije predmeta Vrhovnog suda RH. Ista pravna situacija ovisi o županijskom sudu, ako se radi o predmetu nad kojim nema nadležnost Vrhovni sud RH. Donose se potpuno različita rješenja o istoj pravnoj stvari, ovisno o tome koji je županijski sud vodio postupak. Primjerice, vi ste građanin, stanujete na jednom mjestu, imate istu pravnu situaciju kao građanin u drugom mjestu, a imat ćete različito pravno rješenje. Sjetite se primjera božićnica. Ovisno o tome gdje ste se sudili, dobili ste različitu odluku. To se u jednoj zemlji ne bi smjelo događati.

Skraćivanje, ravnomjerno opterećivanje, micanje žalbenih postupaka. U svakom sudskom postupku, ako je građanski predmet, uvijek je 50% njih nezadovoljno. U kaznenom postupku taj je postotak i veći. Nije loše premjestiti predmet negdje drugdje na odluku jer kad se odlučuje u istoj zgradi, na prvom katu odluka je jedna, na drugom druga, a percepcija građana nije dobra. Iako u stvarnosti toga ima puno manje nego što se govori.

Preduvjet za sve to je informatizacija, e-spis. Dugo se uvodi, ima silnih problema. Nije ni dobar sustav, ali ćemo ga završiti do kraja jer nemamo drugi. Investirano je previše novca u njega, i to je pokazatelj nestrateskog promišljanja tijekom godina. Nitko mi ne može objasniti kako smo donosili odluku da umjesto da bude jedan sustav za sve, razvijemo tri koji imaju još i podsustave. Upravni sudovi imaju svoje, neki drugi svoje itd. Sada je najskuplji dio povezati ih. Da se od početka sve gradilo na istoj platformi, danas bi bilo lakše. Za nekoliko godina završili bismo sve i pustili sustav u funkciju.

Naprimjer, CTS sustav u državnom odvjetništvu – oduvijek je moralo biti jasno da će prije ili kasnije prijeći na elektroničku dostavu i da moraju korespondirati sa sucima. Također, prekršajni sudovi

imaju poseban sustav. Ako gledate s financijskog aspekta, gubimo jako puno. S aspekta radne kvalitete isto tako. E-spis smo pokušali napraviti što je moguće upotrebljivijim, ali je od početka krenuo kao statistička platforma, pa se pretvorio u radnu, pa opet u statističku. Sad nije do kraja ni jedno ni drugo. Hitronet, isto. Krenuo je prije desetak godina s idejom da to bude mreža s državnim tijelima, tako je dimenzionirana, a u ovom trenutku tu su samo uprava i pravosuđe. Na kraju mi moramo financirati mrežu koja je zapravo bila dimenzionirana za sva državna tijela.

Informatička infrastruktura. Imamo 3.000 računala koja uopće ne mogu obrađivati ove podatke. Preduvjet je da ih zamijenimo da bismo mogli ići korak dalje, ali novac utječe na to.

Pravosudnih dužnosnika u ove tri strukture imamo 1.649. Novih zapošljavanja nema. Ukupno će u narednih pet godina 115 sudaca i državnih odvjetnika otići u mirovinu. Dakle, nije realno novo zapošljavanje. To je jedna od stvari za koju ne mislim da je dobra. Loše je ako se izgubi nekoliko generacija, ali s ovakvom strukturom nema se prostora za nova zapošljavanja. S jedne strane nemamo ni novca ni potrebe. Ukupno 258 ljudi ide u mirovinu, a i 679 ljudi je na određeno vrijeme.

U pravilu na mjesto umirovljenika nećemo uzimati nove, a dio ljudi na određeno uzet ćemo na neodređeno vrijeme. Imamo situaciju zbog koje mi je neugodno. Imamo ZK referente od kojih su neki po pet, šest, sedam godina na određeno vrijeme. Ako nam trebaju u sustavu, trebaju. Ne može se biti osam godina na određeno vrijeme jer je takva potreba. Sudovi tako zapošljavaju jer nemaju drugog načina.

Kroz to ćemo otvoriti mogućnost da se ljudi zaposle, savjetnici također. Idemo za njih otvoriti perspektivu da se ipak veći dio zaposli.

Ovo su faze. Prva je u tijeku. Prvi kvartal – to je Zakon o područjima i sjedištima sudova i državnih odvjetništava. Druga faza je Zakon o sudovima. Treća, nadležnost županijskih sudova za drugostupanjske i kaznene predmete.

To bi trebalo biti 2. srpnja 2014., 1. siječnja 2015. teritorijalni preustroj, 1. travnja 2015. građanski, 1. srpnja 2015. prekršajni zbog informatike koja kod njih ide kasnije.

To je ambiciozno, ali kad smo to postavljali s proračunom koji je bio definiran, mogli smo provesti. Sada je pitanje hoćemo li kasniti nekoliko mjeseci sa svakom fazom, ali to je nekakva dinamika. Kada prođe prva faza u Saboru, sve drugo će se realizirati.

Toliko, nisam išao u detalje jer je ovo stručna javnost, a ne opća, a dalje sam za otvoreni razgovor.

J. Barbić: Zahvaljujem gospodinu ministru na uvodnom izlaganju. Svi smo ovdje ljudi iz struke i vrlo dobro znamo o čemu se radi. Sada ste vi na redu s pitanjima i razmišljanjima.

A. Uzelac: Kao nastavnik koji ovdje na Pravnom fakultetu predaje organizaciju pravosuđa želio bih dati nekoliko napomena o tome kako ove reforme izgledaju iz komparativne perspektive. Čini mi se da sve mjere koje se sada poduzimaju dolaze pomalo kasno. U nizu južnoeuropskih država već su poduzete ili se poduzimaju vrlo slične reforme. Neke države u regiji to su već obavile. Bosna i Hercegovina je npr. reformu mreže sudova obavila već pred dosta godina. Trenutačno se u Grčkoj i Portugalu događaju vrlo slične promjene. Kako naša reforma izgleda uspoređena s drugim pravosudnim sustavima u Europi? Uz načelno pozitivan stav, imam četiri sugestije odnosno zamjerke na izloženu koncepciju.

Prva se zamjerka tiče pravosudnih područja. Na prvi pogled okrupnjavanja o kojima se ovdje govorilo izgledaju kao dosta značajan korak. Međutim, potrebno je propitati koliko je taj korak uistinu značajan, i koliko je dostatan. Za tu svrhu potrebno je ispitati komparativne indikatore, što, čini mi se, nije u dostatnoj mjeri učinjeno. Naime, da se to učinilo, pokazalo bi se da u Hrvatskoj nema mjesta za predloženih petnaest do osamnaest pravosudnih područja, nego zapravo samo za četiri do pet. Navest ću samo neke usporedbe. Prvo je pitanje o veličini sudova: koja bi trebala biti optimalna veličina suda? Nedavno je Vijeće Europe objavilo dokument koji sadržava smjernice za reorganizaciju pravosudnih mreža. U njemu se citiraju istraživanja koja su paralelno vođena u nekim državama sjevera i juga

Europe, a koja pokazuju da je optimalna veličina suda između 40 do 80 sudaca po sudu (uz korekciju čak i 60 do 100 sudaca). Iznad 100 sudaca po sudu produktivnost rada u sudu pada. Drugo je pitanje: koja bi bila optimalna veličina suda u odnosu na stanovništvo koje taj sud servisira? Aktualno, velike su razlike u tom pogledu između pojedinih europskih država. I opet se može uvidjeti razlika između manje efikasnog i zaostalijeg europskoga juga (uključujući i bivše države istočnog bloka) gdje su sudovi vrlo mali, tako da se na području njihove nadležnosti nalazi ponekad i samo 20 do 30 tisuća stanovnika po jednome sudu. Države europskog sjevera imale su nekada takvo stanje, no u međuvremenu su se reorganizirale, primjerice Belgija danas u prosjeku ima oko 400 tisuća stanovnika po jednome sudu, a Nizozemska i preko 1,200.000 stanovnika po sudu. Međutim, moramo znati što zapravo znači sud. S jedne strane, sudom se može smatrati jedinstvena cjelina pravosudne uprave. S druge strane, sud je funkcionalna cjelina koja je definirana svojom teritorijalnom nadležnošću. Treće značenje suda je lokacija, u pravilu shvaćena kao mjesto u kojem je sjedište suda, sudska zgrada ili više povezanih sudskih zgrada. Kada govorimo o optimalnoj veličini suda, izgleda da se u ovoj diskusiji misli na sudske lokacije. Ako je tome tako, iz te perspektive imali bismo mjesta za petnaestak do osamnaest sudova. No, prema sadašnjem predstavljanju reforme, unatoč tome što se govori o petnaest općinskih sudova, uz područne odjele (tzv. stalne sudske službe) izgleda da će i nakon reforme pravosudni sustav imati 60 do 80 sudova (sudskih lokacija) što je prema predstavljenim komparativnim indikatorima i dalje previše. U optimalnom slučaju u Hrvatskoj bi trebalo biti četiri do pet pravosudnih područja (sudova u smislu jedinstvenog područja pravosudne uprave) te do 20 sudskih lokacija.

Druga zamjerka također je povezana s temom potrebnog broja sudova. Naime, mi smo već pred desetak godina dobili na temelju vrlo dokumentirane studije sastavljene i od domaćih i od stranih eksperata savjet da učinimo isto ono što su u međuvremenu učinili i Slovenci i Bosanci, ono što bi za Hrvatsku trebao biti prvi korak u racionalnoj reorganizaciji pravosudne mreže, a to je fuzija sudova opće nadležnosti i prekršajnih sudova. Sada kada se otvorila pri-

lika da se sudovi reformiraju, bilo bi moguće da prekršajni sudovi postanu odjeli općinskih sudova i da na takav način budu uključeni u jedinstvenu cjelinu pravosudne uprave na istome području. Nažalost, ne vidim da se u predviđenoj reformi mreže sudova ovo pitanje uopće stavilo na dnevni red.

Treća se zamjerka sastoji u tome što je cijela reforma, ovako kako je koncipirana, ograničena na reorganizaciju prvostupanjskog sudovanja. Ovo što se predlaže za reformu žalbenog postupka samo je postupovna promjena koja je funkcionalno povezana uz distribuciju predmeta, ali ne utječe ni na koji način na aktualnu mrežu županijskih sudova. I dalje će postojati petnaestak županijskih sudova koji će obnašati žalbenu nadležnost, što je daleko previše. U Hrvatskoj ima prostora za maksimalno četiri do pet sudova koji bi kvalitetno odlučivali o žalbama protiv građanskih i kaznenih presuda prvostupanjskih sudova. Već na temelju anegdotalnih dokaza i zdravog razuma možemo zaključiti da u Hrvatskoj može postojati svega četiri do pet centara pravne izvrsnosti koji bi pravnu praksu mogli usmjeravati na kvalitetan i djelotvoran način. Što će se postići ovom mjerom koja ostavlja postojećih petnaest županijskih sudova, kojima će se ubuduće nasumce razmještavati predmeti iz bilo kojeg prvostupanjskog suda u Hrvatskoj? Prvo, time se neće postići ujednačavanje sudske prakse. Upravo suprotno, i dalje ćemo imati feudaliziranu sudske praksu. Samo što sada neujednačena praksa neće ovisiti o tome gdje ste u prvom stupnju pokrenuli postupak, već će ovisiti o nekoj vrsti sudske lutrije. Ovisno o tome kome vas je rasporedio kompjutor, vi ćete imati ovu ili onu sudske praksu (za razliku od dosadašnjeg sustava u kojem je neujednačenost barem bila predvidljiva). Dakle, to nije pravi put: ono što bi trebalo postići, uvažavajući slične primjere i komparative studije, jest ustanovljavanje nekoliko snažnih pravosudnih regija (ne libim se spomenuti riječ "regija", jer pravosudne regije i regionalizam nemaju ama baš ništa zajedničko). Mi bismo trebali imati četiri do pet pravosudnih područja u kojima bi postojali centri pravne izvrsnosti koji će kreirati vidljivu i dobro obrazloženu sudske praksu, omogućavajući na taj način dijalog s institucijom koja bi jedina trebala tu praksu ujednačavati, a to je Vrhovni sud. Postoji još jedan problem s ovakvom reformom.

Ako se predmeti budu raspoređivali sadašnjim županijskim sudovima tako da predmeti iz Dubrovnika npr. odu u Čakovec ili Varaždin, time će se učiniti korak koji je kontradiktoran jednom drugom dijelu reforme procesnog prava. Naime, uviđajući da u praksi nema usmene rasprave u drugom stupnju, jedan od temeljnih stupova reforme parničnog postupka bio je pokušaj da se takvo stanje promijeni tako da se revitalizira i u stvarnosti održavanje sudskih ročišta i na drugom stupnju. Održavanje drugostupanjskih rasprava jedino sprječava mogućnost višestrukoga ukidanja. Budu li se predmeti slali pred žalbene sudove na drugi kraj zemlje, organizacijski će se potkopati reforma parničnog procesnoga prava, jer će održavanje rasprava postati još teže i skuplje. Možemo pokušati osigurati raspravu videolinkom u svakom od općinskih sudova, ali s ovako velikim brojem sudova i ovakvim tempom uvođenja informatizacije to će potrajati. O brzini uvođenja modernih tehnologija u hrvatskom pravosuđu mogu svjedočiti iz vlastitog iskustva. Naime, od vremena kada sam radio na funkcionalnoj specifikaciji za ICMS, a to je bilo 2000. godine, u narednih petnaestak godina taj informatički sustav upravljanja predmetima još uvijek nije zaživio na našim sudovima.

Četvrta primjedba koju imam na ovaj koncept reforme vezana je uz grad Zagreb. Praviti umjetnu pravosudnu granicu na Savskoj ulici, pretvarati Zagreb u tri pravosudna područja, svojevrsno je nasilje. Zagreb jest jedna jedinstvena urbana cjelina. I drugi veći gradovi u Europi funkcioniraju većinom kao jedno pravosudno područje, koje se eventualno dijeli na urbanu zonu i na njezin prsten. Promatrajući to iz perspektive podjele na pravosudnu upravu i sudsku nadležnost, svakako treba izbjeći da se u budućnosti stvori stanje u kojem će stranke trebati ispitivati živi li njihov protivnik s lijeve ili desne obale Save ili s istočne ili zapadne strane Savske ulice. Valja omogućiti da u funkcionalnom smislu Zagreb i dalje funkcionira kao jedinstveno područje. Ima različitih načina kako se to može postići. Nije sporno da je jedan sud veličine Općinskog suda u Zagrebu pre-dimenzioniran. Moguće ga je podijeliti na dvije ili tri sudske lokacije koje bi kao takve primale i obrađivale predmete, ali praviti od toga tri posebna suda, tri suda različite teritorijalne nadležnosti, to nije osnova za dobru organizaciju.

Sve ovo što sam naveo ipak nisu kardinalne zamjerke. Čini mi se da se u reformi krenulo u pravome smjeru, iako ne dovoljno daleko. U svakom slučaju, bilo bi dobro da se u reformi konzultira pravna znanost te da se, uvažavajući komparativne primjere, pokuša stvoriti vizija promjena do kojih bi za idućih deset godina trebalo doći. Tako bi se stvorio bolji horizont kako za ocjenu onoga što bismo željeli postići tako i za ocjenu uspjeha onoga što se postiglo.

O. Miljenić: Hvala lijepa. Možda s izuzetkom grada Zagreba, slažem se u cijelosti. To je vizija kamo bismo trebali ići.

Kada poduzimate ovo, važete nekoliko faktora. Jedan je ono što može proći, i ovo je najambicioznije što smo procijenili da u ovom trenutku u Hrvatskoj može proći. To je najdalekosežniji ostvarivi pothvat. Naravno da treba sagledati pitanje prekršajnih sudova. Treba sagledati u jednom trenutku i pitanje trgovačkih sudova, specijaliziranih sudova uopće. Mnoge zemlje ih nemaju.

Što se tiče broja općinskih ili temeljnih sudova, mislim da on predstavlja jednu strukturu. Od njih petnaest možemo govoriti da li je ili nije za jedan-dva gore ili dolje. Stalne službe – u ovom trenutku bez njih ne možemo i nećemo moći još izvjesno vrijeme jer kad govori-mo da Gospić ide pod Zadar, pod jedan sud, u Gospiću mora ostati na prvom stupnju stalna služba. Ona će zbilja biti stalna u smislu da će ostati još dugo, dugo vremena. Biograd na moru, zašto treba u ovom trenutku? Zato što imaju bolju zgradu nego Zadar, pa dio zadarskih sudaca radi u Biogradu na moru jer nemaju mjesta u Zadr-dru. To je isto hrvatska realnost. Možemo govoriti o tome što bi bilo lijepo i dobro napraviti. Na sudu u Biogradu radi više sudaca nego što treba jer imaju bolje uvjete nego što bi imali u Zadru. Takve su okolnosti svugdje oko nas.

Slažem se, s vremenom treba vidjeti potrebu tih odjela. Što se tiče županijskih sudova, imamo ideju kakva bi trebala biti mreža, i to uža od ovog, ali sada je to nešto što mislim da možemo postići ovim ritmom u okviru postojećeg broja. Neće svi vjerojatno raditi kazne-no, pa će se tu napraviti selekcija. Idemo ih specijalizirati za pojedine grane građanskog prava, pa će onda bolje razmjenjivati praksu kada bude na tri, četiri ili petnaest mjesta, što je bolje nego samo na

jednom. Očekujemo od suca da prati praksu ne samo svog županijskog suda nego triju, četiriju ili petorih sudova koji rade konkretnu vrstu predmeta. Mislim da to nije prevelik zahtjev.

Način neposrednosti. O tome razmišljamo i zato je jedna od podvrsta ove raspodjele da se eventualno dodjeljuje najbližim sudovima. Ugradili smo mogućnost da se proces obavi preko prvostupanjskog suda, ali otvaramo mogućnost raspravljanja u drugom stupnju.

Grad Zagreb je veliko pitanje. Koliko znam, postojala je takva podjela na više sudova u gradu Zagrebu koja je funkcionirala. Tako bar kažu stariji te je nezgodno sada raditi takvu podjelu. Međutim, mislim da to možemo provesti kroz sustav i jedinstvene pisarnice koja će raspoređivati predmete. Znači, neće nužno građani odlučivati o nenadležnosti, i na taj način bismo to povezali. Neke funkcije bile bi zajedničke. Za Hrvatsku, čak i po europskim parametrima, to je iznad 100 sudaca. Čak i s izdvajanjem radnog i kaznenog suda svejedno je ostao građanski sud prevelik. Da li da on bude samo sjever i jug, i takva mogućnost postoji. Primjerice, Zatrešić je dio Zagreba po mnogočemu. U ovom trenutku ne možemo koristiti resurse Zatrešića zato što su oni Općinski sud u Zatrešiću, a raspodjelom s okolnim sudovima dobili bismo dovoljan broj ljudi, dakle sudaca, da bismo mogli sve predmete apsolvirati puno brže.

Vrbovec ide u Bjelovar, a u Vrbovcu je nastao pokret da trebaju ići u Zagreb jer pripadaju Zagrebu. Ako izdvojite to u prsten, opet imate problem, i to je vrlo teško uskladiti. O Zagrebu ćemo još dosta raspravljati. Zagrebom se posebno bavimo i on je izdvojen. Ovo je ono što smo mi u ovom trenutku mogli postaviti, a da smatramo da možemo ostvariti u ovim rokovima. Treba razmisliti o stupnjevima unutar sudstva. Znači napredovanje unutar jednog stupnja da se ne mora ići na drugi zbog plaće.

Ako govorimo o Visokom kaznenom sudu, treba napomenuti da je potrebiji Visoki civilni sud gdje je više predmeta i usklađenje...

Ovo je tek jedan koračić u tom smjeru. Da smo sada išli na nešto drugo, mislim da ne bi prošlo ništa. Možda griješim, ali to bi bila moja procjena.

J. Kregar: Želim kratko naglasiti u čemu je podrška ovoj reorganizaciji. Podršku vidim prvenstveno argumentiranu time da je riječ o organizacijskim mjerama u odnosu na organizacijski problem, ne ideji nezavisnog položaja sudstva. Praktički treba riješiti pitanja odnosa kako efikasno upotrijebiti ograničena sredstva, ljude i organizacije da bi se postigao cilj. Zadatak je primarno organizacijski i materijalno-financijski, a tek potom pravni. Menadžment i organizacija važniji su od propitivanja postignutih pravnih rješenja, navika, tradicije i lokalnih interesa. U tom smislu imam tri intervencije ili objašnjenja.

Počet ću s jednom pričom. Prije jedno tridesetak godina na Fakultetu je gostovao Colgate University iz SAD. Predavao sam im nešto o lokalnoj samoupravi i komunalnom sistemu. Nakon tri dana više im nisam imao što reći, pa sam se poslužio profesorskim trikom za popunjavanje vremena, pitao sam ih što su naučili. Oni su proputovali kroz cijelu Jugoslaviju. Pitao sam ih: "Što se vama čini čudnim ovdje kod nas?" Jedna djevojka je rekla: "Meni je jako čudno što vi u autobusima imate neke ljude koji se zovu kondukteri, što oni rade?" Tada sam mislio da se radi o američkoj blesači koja ne razumije da kondukter smješta ljude, provjerava karte, brani im pušiti, stvara dobru atmosferu u autobusu, i što sada ona pita što on radi. Ona kaže: "Što ne bi vozač mogao kontrolirati karte." Naravno, mislio sam, koja glupača. Završavam s pitanjem gdje su kondukteri. Jednostavno taj proces racionalizacije ne zavisi od naših navika, ne zavisi od toga kako smo mi zamislili da je nekad bilo lijepo, pa i sada, nego o tome na koji ćemo način smanjiti troškove i prilagoditi se onome što moramo raditi.

Druga priča počinje rečenicom "all chiefs, no indians" – svi su poglavice, ali nema Indijanaca... U našoj javnoj upravi na četiri i pol zaposlenih imamo jednog šefa: ravnatelja, pomoćnika, voditelja. Nastaje slika strme hijerarhije s velikim brojem stupnjeva, što je možda prikladno za vojsku (pa i tu su desetine, a ne trojke!) ili policiju, ali ne i za modernu stručnu upravu. Riječ je o tome da je broj hijerarhijskih stupnjeva nevjerojatno narastao. Kod takve hijerarhije nema suradnje, nema komunikacije ni duha pripadnosti instituciji. Naglasak je na nadzoru, i samostalnosti nema. Kod sudaca je to j opasna stvar. Oni bi trebali biti samostalni. Nije zadatak nadređe-

nog, recimo predsjednika suda, da ih kontrolira. Ovo izdvajanje na funkcije rukovođenja od funkcije predsjednika suda mislim da ide u smjeru proširenja broja onih mogu jednim ravnateljem suda. To je razumno. Jedan teoretičar upravne znanosti koji se zove Graicunas računao je koji je optimalni broj podređenih. Njegov prijedlog je šest, i to kod zahtjevnijih poslova. Ako je riječ o poslu kopanja kanala, može biti dvjesto bez ikakvog problema. A kako je kod nas? Omjer koji imamo sada doista je organizacijski neprihvatljiv. Tu nema mjesta za toliku koordinaciju jer je riječ o slobodnom nezavisnom sudstvu. Tu nema potrebe za tehničkim usmjeravanjem jer je to sustav koje će se vrlo brzo rutinizirati.

Treća stvar zbog koje se javljam je neposredno iskustvo. Do ovog problema koji imate došlo je slučajnom političkom glupošću. Kad se radio Zakon o lokalnoj samoupravi, nama se reklo da ćemo imati 16 gradova u Hrvatskoj i negdje oko 190 općina i da će biti 11 županija. Umjesto 190 imamo 429 općina, a umjesto 16 gradova imamo 127 gradova od kojih su neki ispod 3.000 stanovnika (89,29% općina ima manje od 5.000 stanovnika!), iako ima sela i naselja koja su veća od tog broja.

Ispalo je drukčije. Sada se tvrdi da je to racionalno. Nije! Zbog tog kaotičnog razvoja mi smo u situaciji da razbijena jaja za kajganu vraćamo natrag u jaja, što nije jednostavno ni lako. Zato mislim da ne bi trebalo podcijeniti otpor koji tu postoji. U Saboru 48 članova od 151 obavljaju dužnosti u lokalnoj samoupravi – gradonačelnici, načelnici. Zar će se zalagati za spajanje svoje općine ili grada? To je moćna skupina koja ne poznaje stranačke podjele, ali prepoznaje zajedničke interese, bez obzira na to što je to suprotno svakoj ideji o nezavisnosti suca. Oni hoće imati **svoje** suce u **svojoj** općini u **svome** gradu. Oni su se tek počeli organizirati, ali će njihov pritisak i opstrukcija prijedloga rasti. Sazivat će se sjednice u kojima se jednoglasno donose odluke – “nećete nam uzeti sjedište suda” - što jer već počelo, proširilo se i mislim da će se proširiti još više i da je doista stvar brzine i vrlo velike snage i političke odlučnosti da se taj zatvoreni krug prekine.

S. S. Stubičar: Imam tri pitanja. Imajući u vidu ovaj zaista kvalitetan projekt reorganizacije pravosudne mreže, zanima me kako objašnjavate činjenicu

da je imenovana predsjednica Općinskog suda u Velikoj Gorici, a za taj je sud predviđeno ukidanje s 1. 1. 2015. i spajanje sa sudom Zagreb-jug. Naime, ako se sada imenuju predsjednici sudova koji će biti ukinuti, a imenuju se na vrijeme od četiri godine, znači stupanjem na snagu toga zakona njihovi mandati će prestati po sili zakona. U tom slučaju oni će imati mogućnost pokretanja tužbi protiv Republike Hrvatske za naknadu štete jer imaju izmaklu dobit. Imali su predviđeno imenovanje od četiri godine, po sili zakona im je prestao mandat i zakonom im je uskraćena njihova buduća plaća.

Drugo je pitanje biste li komentirali dvije odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske kojima su ukinute odluke Državnog sudbenog vijeća vezane uz stegovnu odgovornost sudaca u kojem je vrlo opsežno obrazlagano arbitralno postupanje Državnog sudbenog vijeća i nanošenje velikih šteta sucima u slijedovnim postupcima.

Treće je pitanje želite li komentirati istup suca Trgovačkog suda koji je bio nedavno na televiziji i izrazio svoje pravno mišljenje, a to je da suci trgovačkih sudova ne trebaju poznavati Zakon o mirovinskom osiguranju i da suci upravnih sudova ne trebaju poznavati Zakon o obveznim odnosima. Začuđuje što sudac Trgovačkog suda smatra da ne treba poznavati odredbe nekih zakona i da treba suditi bez poznavanja odredbi zakona kao što ni suci upravnih sudova ne trebaju poznavati odredbe Zakona o obveznim odnosima. Mislim da to stvara velike probleme u radu.

O. Miljenić: Neću komentirati ni drugo ni treće pitanje. Što se tiče imenovanja predsjednika suda, postoji sud na koji su imenovani kao predsjednici. Ako nema suda, nema ni predsjednika. Ne vidim problem u tome. Kod nas se počinje stvarati koncepcija legitimnih očekivanja kroz ustavnu praksu, ali to je posebno pitanje.

Mr. sc. Antonija Kovačić, sutkinja, Visoki prekršajni sud:

Reći ću neke svoje dojmove o predloženoj reorganizaciji. Što se tiče prekršajnih sudova, moje je osobno mišljenje, jer ne zastupam ovdje instituciju, da je u startu reorganizacija, što se tiče prekršajnih sudova, dobro postavljena. Hoće li ona uspjeti, ne sumnjam u to. To ovisi o tome hoće li se uspjeti postići dobra ravnoteža između

zahtjeva za zaštitu ljudskih prava i učinkovitosti. Mislim da Hrvatska ima dovoljno sposobnosti, da ima znanja, četiri pravna fakulteta i dobre kadrove da ovakvu reformu napravi sama. Naravno, mi smo od 1. srpnja 2013. članica Europske unije i hrvatski sudovi ujedno su i europski sudovi i mi smo europski suci. Jednim dijelom moramo gledati okružje u kojem smo sada. Međutim, mislim da ne moramo automatski preslikavati njihova rješenja, naročito ona koja se nisu pokazala baš najboljima. Kontaktirala sam zadnjih deset godina s kolegama iz Slovenije od pravnog fakulteta i njihovih profesora preko kolega sa svih instancija, dakle, sudova opće nadležnosti i prekršajnih, i bojim se da se ovo uklapanje prekršajnih sudova u sudove opće nadležnosti nije pokazalo baš najboljim. Imajući u vidu stanje prekršajnih sudova u ostalim zemljama Europske unije, rekla bih da mnoge zemlje poznaju još i veći broj specijaliziranih sudova, i oni nisu rijetkost. Štoviše, oni se sve više i više šire zbog toga što pravo kao pojam sve više postaje složenije, Europska unija distribuira sve više direktiva, smjernica i ostalog i sve se više zahtijeva specijalizacija sudaca. Oni koji su do sada već specijalizirani, moraju biti još više specijalizirani da bi se naprosto mogli uhvatiti u koštac s tim silnim propisima koji od njih zahtijevaju cijeloživotnu edukaciju. U startu, dakle, pozdravljam ovaj prijedlog reorganizacije. O detaljima još može biti razgovora. Velik problem je kod nas da nismo u ACMS mreži. Imamo drugu mrežu, ali mislim da to ne treba biti prepreka i da se to može riješiti. Mislim da će kod nas problem biti upravo cijeloživotna edukacija. Primjenjujemo velik broj propisa. Reći ću još jedan podatak zbog kojeg pozdravljam reorganizaciju, a trebat će je pratiti dosta rada na propisima. Naime, 90% procesuiranog kaznenog kriminaliteta Republike Hrvatske čine prekršaji. Obilježje nas je ne samo masovnost nego svakodnevna pojava. Građani su izuzetno osjetljivi na zaštitu ljudskih prava, upravo ovdje, u ovom području. Imat ćete prilično posla i Vi, a i mi. Detalje sam napisala, pa ću Vam ih uručiti. Hvala.

O. Miljenić: Govorite o specijalnosti sudova. Ovo je prvenstveno bio razgovor o funkcionalnoj povezanosti. Znači, ako jedna osoba obavlja određeni posao za pravosudnu upravu, nema razloga da to ne obavlja za sve sudove koji su na području. U kojem će smjeru to ići, vidjet ćemo.

Ideja je da imamo pravosudna područja gdje imamo objedinjavanje. Prekršajni sudovi i grunтовnice su ono što je građanima najbliže, gdje najčešće dolaze u dodir sa sudom. Tu se postavlja pitanje mreže. Treba li nam u svakom malom mjestu prekršajni sud ili se treba koncentrirati za poboljšanje kvalitete? Mislimo da treba. To ne znači da oni trebaju nestati. Oni trebaju pokriti neke druge prostore.

M. Dika: Ovo slušam već drugi put i čini mi se da se krenulo u pravom smjeru. Moja je ideja bila, barem kada je u pitanju građanska jurisdikcija, da u Hrvatskoj treba postojati jedan apelacijski sud. Možda bi u pripremi realizacije te ideje bilo dobro iskoristiti pristup koji je primijenjen predviđenim osnivanjem Visokog zemljišnoknjižnog suda. U početku bi trebalo postojati nekoliko visokih apelacijskih sudova i javnost bi se na taj način pripremila za reformu apelacijskog sudstva po kojoj bi u građanskopravnim stvarima potojao samo jedan takav sud, svakako s više odjela. Kada je riječ o održavanju rasprava na drugostupanjskim sudovima u parničnom postupku, možda bi trebalo pri distribuciji predmeta voditi računa o tome da se u situacijama kada se prvi put odlučuje u povodu žalbe predmeti distribuira ju drugostupanjskim sudovima kako je predviđeno reformom, ali da se onda kad bude trebalo osigurati raspravu pred drugostupanjskim sudovima vodi računa o njihovoj teritorijalnoj dostupnosti, svakako ako tehnološko i tehničko unapređenje rada sudova ne bude omogućavalo provođenje drugostupanjskih rasprava u obliku videokonferencije, itd. Ono što mi se čini vrlo značajnim u vezi s predviđenim proširivanjem teritorijalne prvostupanjske nadležnosti i time njihovim "odvajanjem" od lokalnih sredina bilo bi to da će sudovi u novom sustavu postati još neovisniji. Inzistiranje lokalnih zajednica na tome da moraju imati svoje suce ne govori u prilog samostalnosti i neovisnosti naše sudbene vlasti. Zbog toga mi se čini da će se predviđenom reformom, koja neće biti samo formalna, postići čitav niz poboljšanja u kvaliteti sudovanja i ono što je u svemu tome ključno, a o čemu je kolegica Kovačić već govorila, jest specijalizacija. Bez toga nema ništa.

V. Miličić: Drugi put slušam ministra Miljenića, ovdje na našoj tribini, i zbilja sam impresioniran, danas posebno. Nisam mjerodavan za ove

stvari, ali rijetko se događa u različitim područjima života kod nas da se nešto ozbiljno poduzima a da tome prethode sustavna iskustvena istraživanja. Današnja tema i područje su vrlo ozbiljni i preozbiljni i, prateći izlaganje gospodina ministra Miljenića, ali i prateći/uspoređujući prijepore pravosuđa sada i prije (i sam duže sudjelujući u projektima/istraživanju e. c. odgovornosti sudaca, nesuđenja u razumnom roku), razvidna je učinjena, prethodna, primjerena iskustvena podloga. U važnim stavkama današnjeg izlaganja kolege, u krupnicama i u sitnicama, vidljiv je i obuhvat i dubina problema, ne zapostavljajući pri tome i bitnu ulogu političkih činitelja primjereno/neprijmjereno. Drugi dojmljiv razlog moje uvodne prosudbe je osobna, izravna, zbiljska upućenost, uključenost ministra u nadasve vrijedne iskustvene predloške, teorijske vizije i stvarne mogućnosti (dakle da nije posrijedi "naučeno", već neposredno, mjerodavno, kao i u njegovom prethodnom izlaganju na tribini). Treći razlog je zamjetna obazrivost, otvorenost, snošljivost ministra, najprije kao osobe struke, pa kao osobe političara, i u izlaganju i u raspravi, a to u načelu nije obilježje ni političara ni političkoga diskursa (poglavito ne u nas!)

Podržavam navode profesora Dike vezane za neovisnost sudstva.

I, zamolba poštovane kolegice, ovdje, koja je htjela ostati anonimna. Ona pita (parafraziram) može li se napraviti nešto da se maknu sa suda stvari koje su "sitne" i tsl., a opterećuju jako puno i vrstom i brojem, itd., sustav.

O. Miljenić: Zahvaljujem. Ovo što se tiče neovisnosti posebno će se vidjeti u prvom koraku u kaznenom aspektu jer se on drastično reducira na 15 sjedišta, što prati i općinsko državno odvjetništvo. Puno je zdravija situacija kad su i tužitelji izdvojeni iz lokalne sredine i stavljani u veću sredinu.

Imamo zadanu vrijednost. Jedna od stvari koju smo vidjeli u komunikaciji, pogotovo sa sudovima, a do sada sam obišao trećinu pravosudnih područja i obići ću ih sve prije nego krene zakon, to je strah da će ostati bez spisa.

Imamo mrežu kakvu imamo. Ona je postavljena. Sveukupno 2.000 dužnosnika, od čega je 1.900 sudaca, a ostalo su državni odvjet-

nici. Kad se riješe zaostaci, imat ćete ljude u nekim sudovima koji neće imati spise. Prvi stupanj na nekim županijskim sudovima ima osamnaest predmeta. Zamislite sud s osamnaest predmeta, kazneni 22 ili 24, u cijeloj godini.

Kratkoročno, s obzirom na brojeve, kada maknemo zaostatke, priljevi su takvi da se s njima postojeći broj vrlo lako nosi.

Trgovački sud – promijenili smo propise i ovrha više ne ide na trgovački sud. To je 27% predmeta. Moderno pravosuđe trebalo bi se rasteretiti onoga što ne spada u sudsku nadležnost, i to je jedini ispravni pristup. Na hrvatskom prosjeku nema dovoljno spisa. U neki bagatelni predmet možete ubaciti žalbu ako već dođe na sud. Sada u Ovršnom zakonu mijenjamo da će se neke jednostavne stvari odrađivati odmah na prvom stupnju. Zašto se mora ići na drugi stupanj? To oduzima puno vremena i kapaciteta.

Rekao sam osamnaest predmeta na jednom od županijskih sudova. Kad gledamo na općinski sud, imamo slučajeve od pedesetak predmeta godišnje, sedamdeset. Ta velika neujednačenost je velik problem. Svi rade za istu plaću. Svi imaju isti status. Nadam se da ćemo kroz ova područja barem ujednačiti do jedne mjere. Ako opterećenost i nije do kraja ista, ali da svugdje rade po prilici isto, za istu plaću.

Problem nepostojanja OIB-a ili korijenskog broja, dakle uopće definiranja predmeta. Također se i kroz to pokušavamo pomaknuti. Vodimo veliku borbu i da se definira što je sudski predmet. Ako podnesete zahtjev za uknjižbu stana, a fali vam neki dokument ili vam se pošalje obavijest, vi dostavljate dokument pod drugim brojem. Dakle, vodi se pod dva predmeta, pa tri, pa četiri spisa u sustavu. Isto je u kaznenim predmetima. To je hrvatska stvarnost. Imamo i suprotni primjer. Ovrha završava kada je doneseno rješenje. Ovrha završava kad je naplaćena. Ne, završena je kada je doneseno rješenje. Dalje ljudi rade, a nigdje ne piše. To su sve apsurdni. To je nešto što smo godinama izgrađivali i trebat će godine da se to vrati natrag. Ovdje je nemoguće napraviti revoluciju, pa idemo evolucijom što je više moguće i što je brže moguće. To su ti apsurdni. Nitko ne zna koliko imamo ovršnih predmeta. Ako je ovrha završena do-

nošenjem rješenja, što ćete vi poslije raditi? Imamo u sustavu ugrađene nekakve mehanizme za zavaravanje, gdje će nam trebati jako puno. Radimo jako puno da dobijemo taj korijenski broj za svaki predmet koji će ga pratiti čim je jednom ušao u sustav. On će imati neke podbrojeve, ali barem ćemo znati koliko imamo realno predmeta u sustavu. Da nam to bude jedan kazneni predmet, a ne da se iz njega stvori pet ili šest predmeta jer se odlučivalo o istražnom zatvoru, nezakonitim dokazima, itd. To je stvarnost.

Dat ću jedan primjer. Zagrebačkih sudova u županiji ima 40, splitskih ima 20, dakle između 10 i 40. Pogledajmo sad dva suda. Jedan ima 800, drugi 1.200 predmeta. Da imaju sto, ne bi ni primijetili. Neki u to evidentiraju dostavu CD-á, neki ne. I to je ponovo problem. Što je onaj tamo odradio u svojih 20 takvih i zbilja teških predmeta, a ovaj u ovih 800 predmeta u dvije godine? Ulaskom u COP (sustav centralnog obračuna plaća) vidite da neki ljudi nisu egzistirali, a dobili su plaću. Pravosuđe je vjerojatno među uređenijim sustavima, bez obzira na ostalo u državi. Znate li koja je moja plaća po visini u sustavu kao ministra? U pravosuđu - 154. To vam govori o svim tim isplatama koje se tretiraju kao plaće. Ovo je ono što mislim da možemo progurati. Da možemo sada i deset, dvadeset drugih stvari, bilo bi dobro. Ako ovo uspijemo, možemo se naći sljedeće godine u ovo doba i razgovarati što je sljedeći korak.

J. Barbić: Apsolutno. Držim Vas za riječ, gospodine ministre. Mislim da je to što je gospodin ministar rekao na kraju jako lijep završetak naše tribine. Odužimo se pljeskom njegovu izlaganju kojim nas je uveo u jako dobru raspravu. Sasvim je drugačije kada se ovakve stvari govore struci, razgovori se lako usmjeruju na bitno, mi se u struci uvijek dobro razumijemo. Stvari su mnogo jasnije. Gospodine ministre, zahvaljujem na Vašem sudjelovanju i uvijek ste dobro došli na našoj tribini, kad god smatrate da imate što reći. Kolegice i kolege, vidimo se idući mjesec na narednoj tribini. Do tada doviđenja.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 104

Voditelj Tribine i urednik
akademik Jakša Barbić

Sadržaj

Autorizirano izlaganje uvodničara

prof. dr. sc. Alana Uzelca,
prof. dr. sc. Branke Sladović-Franz,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, i
dr. sc. Srđana Šimca,
suca Visokog trgovačkog suda RH i
predsjednika Hrvatske udruge za mirenje

Tema 184. tribine

NOVO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE

Zagreb, 11. ožujka 2014.

KLUB PRAVNIKA GRADA ZAGREBA
184. TRIBINA – 11. OŽUJKA 2014.
NOVO UREĐENJE OBITELJSKE MEDIJACIJE

J. Barbić: Kolegice i kolege, došlo je vrijeme kad obično započinjemo s našim tribinama. *Novo uređenje obiteljske medijacije* današnja je tema 184. tribine. Posebno me raduje u kolikom ste broju došli na tribinu. Izgleda da smo dobro pogodili današnju temu, da dobro radimo i da za ono što činimo postoji zadovoljavajuće zanimanje. To je najveće zadovoljstvo koje možemo imati.

Žao mi je što još nije objavljen *Godišnjak* s devet tribina održanih prošle godine, ali to će se dogoditi ovih dana. Tehnički razlozi uzrokovali su malo zakašnjenje. Obećajem da ćete ga sigurno dobiti na našoj tribini u travnju. Slično je i s kašnjenjem *Biltena* – sve ćemo to uskoro nadoknaditi.

Današnja tema *Novo uređenje obiteljske medijacije* nešto je što na tribinama još nismo obrađivali. Bavili smo se medijacijom, ali ne na području obiteljskih odnosa. Posebno mi je drago što danas mogu najaviti uvodničarku i dva uvodničara. Prvi uvodničar bit će kolega Alan Uzelac, profesor s našeg Fakulteta, zatim kolegica Branka Sladović-Franz, također profesorica s našeg Fakulteta, i naš kolega dr. sc. Srđan Šimac, sudac Visokog trgovačkog suda RH i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje. Mislim da za današnju temu nismo mogli imati kompetentnije uvodničare. Vjerujem da će vas tako uvesti u raspravu da ćemo je jedva završiti do otprilike 21 sat, što je uobičajeno vrijeme održavanja tribina.

Dajem riječ našim uvodničarima. Kolega Uzelac, izvolite.

A. Uzelac: Hvala lijepa. Najprije velike zahvale profesoru Barbiću i Tribini koja je otvorila prostor za jednu ovakvu temu. Najavili smo temu kao *Novo uređenje obiteljske medijacije*. Gdje je to novo uređenje? Zakon je već trebao biti ovdje. Kada smo planirali ovu tribinu, činilo se da će novi Obiteljski zakon već biti donesen. Međutim, kako se stvari ponekad u zakonodavnoj proceduri znadu otegnuti, danas još

ne možemo razgovarati o zakonu koji je ugledao svjetlo dana, nego samo o namjeravanim promjenama. No, to je možda i dobro, jer se treba pripremiti za nadolazeće promjene. K tome, još uvijek možda postoji i mogućnost da naše današnje diskusije utječu na poneke detalje u zakonskom tekstu, a još više i na daljnju razradu zakona i oblikovanje institucija i službi koje bi novi zakon trebale provesti u djelo.

Zašto je predložena ova tribina?

Zašto je tema ove tribine ograničena na obiteljsku medijaciju, kada se donosi novi Obiteljski zakon koji ima i niz drugih važnih novina? Istina, o puno toga bi se moglo razgovarati (a planirane su i razne druge tribine i skupovi, između ostaloga i okrugli stol o novom obiteljskom procesnom pravu u HAZU). Međutim, ima više razloga zašto bi upravo bilo dobro početi od obiteljske medijacije. Naime, ne samo da se mnogo toga u uređenju obiteljske medijacije mijenja nego se oko teme obiteljske medijacije i prije formalnih promjena zakona počelo mnogo toga događati. Da tako kažemo, oko ove teme stvorila se određena živost, i to kako u akademskim tako i u stručnim krugovima. Pokrenute su različite inicijative, osnovan je specijalistički studij obiteljske medijacije, o obiteljskoj medijaciji započela su osposobljavanja (i to uz vrlo stručne strane i međunarodne trenere), tom se temom počela baviti naša nacionalna udruga za medijaciju, HUM, o toj temi ili povezano uz tu temu obranjeni su različiti doktorati. Ako tome pridodamo još i razne europske i međunarodne dokumente koji potiču ili preporučuju upotrebu medijacije i u kontekstu rješavanja obiteljskih sporova, imamo sasvim dovoljno razloga da u raspravama krenemo od obiteljske medijacije. Pridodao bih im još jedan – naime danas kada se stimulira interdisciplinarnost, tema obiteljske medijacije idealna je tema za interdisciplinarni dijalog, i to dijalog u kojem će se podjednako moći naći i pravници, i socijalni radnici, i psiholozi, pa i neke druge discipline. Što se pak tiče pravnika (a ovo je ipak Tribina Kluba pravnika), obiteljska je medijacija zanimljiva za razne pravne profesije – npr. i za suce i za odvjetnike, a u kontekstu akademskog bavljenja pravom ona je na razmeđi procesnog i materijalnog prava, pa i tu otvara prostor za dijalog. Zbog svega toga i sastav je onih koji će danas govoriti in-

terdisciplinarnan, pa kombiniramo i pravnike i socijalni rad, ali i predstavnike raznih inicijativa i organizacija (voditeljica specijalističkog studija iz obiteljske medijacije i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje, akademska ekspertiza u alternativnom rješavanju sporova).

Svrha ove tribine jest raspravljati o otvorenim pitanjima. Kako imamo iznimno kompetentne govornike, ograničio bih se na nekoliko uvodnih riječi te na formuliranje nekih od otvorenih pitanja, o kojima bih volio čuti mišljenje kako govornika tako i publike (u kojoj također ima vrlo kompetentnih osoba).

Obiteljska medijacija u novom ključu. Za malobrojne u publici koji možda ipak ne znaju dovoljno o tome što se u nacrtima novoga Obiteljskog zakona sprema, treba ipak reći nekoliko riječi o tome što je to novo, osim samog imena, u konceptu obiteljske medijacije. Dakle, obiteljska medijacija je postupak u kojem se uz pomoć medijatora kao nepristranih i stručnih osoba pokušava pomoći strankama da sporazumno riješe spor iz obiteljskih odnosa. Takva ili slična definicija obiteljske medijacije u novom zakonu svakako nije ni nova ni originalna, a u svojim bitnim elementnima postojala je i u do sada postojećim postupcima alternativnog rješavanja sporova po obiteljskom zakonodavstvu, dakle kod mirenja odnosno posredovanja. Ono što je novo kod obiteljske medijacije kako je planirana u novom Obiteljskom zakonu sadržano je u nekoliko elemenata, koje bih vrlo kratko predstavio.

Bitne novine kod obiteljske medijacije su ove:

1. Usmjerenost na sporazumno rješavanje odnosa nakon prestanka bračne zajednice, a ne na spašavanje braka
2. Odvajanje funkcija obiteljskog savjetovanja, sastavljanja stručnih ekspertiza kojima bi se sud trebao koristiti u postupku i medijacije kao procesa poticanja sporazumnog rješenja spora
3. Obiteljska medijacija kao neobvezatni i opcijski postupak
4. Stručno osposobljavanje obiteljskih medijatora i nova institucionalna i personalna organizacija medijacije

Ad 1. Usmjerenost na sporazumno rješavanje odnosa nakon prestanka bračne zajednice, a ne na spašavanje braka

Po dosadašnjem uređenju posredovanja (ili prije mirenja), kao svrha postupka isticao se “pokušaj uklanjanja bračnih nesuglasica” (46), a posredovatelj (odnosno medijator) trebao je “ispitati stranke o uzrocima koji su doveli do poremećenosti bračnih odnosa te nastojati da se ti uzroci otklone i bračni drugovi pomire” (47). Koliko je djelotvorna bila takva praksa, najbolje svjedoče podaci o tome koliko se stvarnih pomirenja postizalo. U okvirima poslijediplomskog kolegija iz obiteljskog sudskog procesnog prava stimulirao sam kolege da provedu istraživanja prakse obiteljske medijacije, a rezultat je bio da uspješnih pomirenja gotovo uopće nije bilo. Npr. prije nekoliko dana dobio sam rezultate istraživanja koje je provedeno na svim predmetima posredovanja registriranim u Općinskom sudu u Crikvenici u dvogodišnjem razdoblju, a kolegica je utvrdila da u njima nije registriran ni jedan jedini slučaj uspješnog pomirenja.

Istina, i po dosadašnjim je propisima supsidijarno kao svrha posredovanja bilo deklarativno isticano postizanje dogovora o uređenju pravnih posljedica razvoda braka, no većina aktivnosti koje su se za postupak posredovanja u zakonu opisivale nisu se ticale primjene medijacijskih tehnika i vještina i metoda postizanja sporazuma bračnih drugova. Umjesto toga, zakon kao glavne i obvezatne aktivnosti posredovatelja ističe pojedine savjetodavno-evaluativne radnje, kao što je “upoznavanje s pravnim i s psihosocijalnim posljedicama razvoda braka”, odnosno sastavljanje “stručnog mišljenja” čija je glavna svrha da pomogne sudu da donese odluku u bračnom sporu. Utoliko, može se reći da dosadašnje mirenje ili posredovanje, koliko god je imalo načelno obilježja obiteljske medijacije, ili nije bilo djelotvorno (s obzirom na moguće pomirenje bračnih drugova), ili nije dovoljno inzistiralo na postizanju sporazuma bračnih drugova o uređenju međusobnih odnosa, i odnosa s djecom, nakon prestanka bračne zajednice. U tome se mogu opravdano vidjeti tragovi paternalističko-inkvizitornog odnosa prema strankama, koje je bilo bitno obilježje socijalističkog pravosuđa, a koje je osobito bilo izraženo – sve do danas – u sporovima iz bračnih i obiteljskih odnosa.

U nacrtu novog Obiteljskog zakona, upravo suprotno, u čl. 331. st. 3. navedeno je da je “glavna svrha postupka obiteljske medijacije postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma

u vezi s djetetom te sporazumno uređenje svih drugih spornih pitanja imovinske i neimovinske naravi”. Na taj je način jasno istaknuto da se odustalo od dosadašnje, nerealne i nedjelotvorne koncepcije posredovanja kao načina spašavanja bračne zajednice, da se postupak usmjerio na sporazumno uređenje odnosa između roditelja i djece (roditeljsku skrb, uzdržavanje) te na sporazum o uređenju drugih odnosa neimovinske i imovinske naravi, npr. diobu imovine nakon prestanka braka.

U tom kontekstu treba posebno istaknuti da je prvi put u uređenju obiteljske medijacije u Zakonu izričito predviđena supsidijarna primjena Zakona o mirenju (333), što bi mogao biti definitivan znak da bi obiteljska medijacija trebala i stvarno biti ono što su deklarativno bili i mirenje i medijacija – a to je prava medijacija kao način alternativnog rješavanja sporova koji nastaju iz bračnih i obiteljskih odnosa.

Ad 2. Odvajanje funkcija obiteljskog savjetovanja, sastavljanja stručnih ekspertiza kojima bi se sud trebao koristiti u postupku i medijacije kao procesa poticanja sporazumnog rješenja spora

Druga bitna novina usko je vezana uz prvu. Naime, dosadašnje je posredovanje (prije mirenje) u obiteljskim sporovima imalo hibridnu narav, jer je predstavljalo fuziju savjetovanja, stručne ekspertize i medijacije. U svemu tome najkraći je kraj izvlačila upravo medijacija. Zato su, u novome konceptu obiteljske medijacije, funkcionalno odvojeni obiteljsko savjetovanje i obiteljska medijacija, i to tako da prvo prethodi drugom. Naime, prije razvoda braka, ili u slučaju prestanka izvanbračne zajednice, potrebno je najprije provesti savjetovanje sa stručnim djelatnicima centara za socijalnu skrb, koje ima prije svega informativni karakter, a može poslužiti i tome da stranke koje su uzajamno kooperativne postignu sporazum koristeći se nekim od modelskih ili standardnih rješenja uređenja svojih odnosa. U postupku savjetovanja trebalo bi i prepoznati postoji li zaista spor o pojedinim pitanjima te, ako spor postoji i ako ga se ne može lako odmah riješiti, stranke informirati o mogućnostima obiteljske medijacije. Uz to bi ih u savjetovanju trebalo upoznati i s alternativom, tj. sudskim putem uređenja odnosa o kojima se stranke ne mogu sporazumjeti.

U drugom stadiju te ograničeno samo na one sporove koji su preostali i nakon informativnog sastanka u postupku obiteljskog savjetovanja, stranke bi mogle pokrenuti postupak obiteljske medijacije koji bi po novom konceptu imao samo jednu funkciju – pomoći strankama da sklope sporazume o svim otvorenim pitanjima koja proizlaze iz prestanka bračne ili izvanbračne zajednice, a naročito pitanja koja se odnose na djecu, koja bi trebalo urediti u planu o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. No, uz to, u obiteljskoj se medijaciji može postići i sporazum o drugim pitanjima, npr. o diobi imovine bračnih drugova.

Ad. 3. Obiteljska medijacija kao neobvezatni i opcijski postupak

Novost u novom konceptu obiteljske medijacije je i u tome što se prvi put od 1947. godine obiteljska medijacija pretvara u sasvim neobvezatan i opcijski postupak te time postaje u cijelosti ovisna o dobroj volji i spremnosti stranaka da se u nju uključe. Do sada je, kako kod mirenja tako i kod posredovanja, postojala specifična sistemaska stimulacija – ili je samo pokretanje brakorazvodnog postupka bilo uvjetovano prethodnim provođenjem medijacije ili su unutar postupka stranke bivale upućene na medijaciju pod prijetnjom presumiranog povlačenja tužbe.

Iako je u nacrtima Obiteljskog zakona donedavno bila sadržana odredba koja je predviđala da bračni drugovi koji ne pristupe prvom sastanku obiteljske medijacije moraju čekati šest mjeseci prije podnošenja tužbe za razvod braka, u posljednjem je nacrtu takva odredba misteriozno nestala, čime je medijacija postala apsolutno neobvezatna i podložna samo osobnoj inicijativi stranaka. Čak i po konceptu i terminologiji, savjetovanje i medijacija sada su potpuni kontrast – Zakon govori o obveznom savjetovanju te o “neobvezatnoj” i dobrovoljnoj medijaciji. O tome ću reći još nekoliko riječi kasnije.

Ad 4. Stručno osposobljavanje obiteljskih medijatora i nova institucionalna i personalna organizacija medijacije

Četvrta novost u konceptu obiteljske medijacije jest pokušaj profesionalizacije obiteljske medijacije kroz uvođenje obveze osposobljavanja obiteljskih medijatora i njihove obvezatne registracije. To

se vidi već iz definicije obiteljskih medijatora, za koje nacrt navodi da su “nepristrane, neutralne i posebno educirane osobe koja su uvrštene na popis obiteljskih medijatora”. I to bi se moglo promatrati kao dio procesa odvajanja funkcija koje su do sada bile fuzionirane kod dosadašnjeg postupka mirenja i posredovanja, jer sada neće svaki djelatnik centra za socijalnu skrb ili bilo koji medijator nekog medijacijskog centra moći provoditi obiteljsku medijaciju, već samo oni koji će za to biti posebno licencirani. Istina, u Nacrtu zakona ne govori se preciznije o tome gdje bi se obiteljska medijacija trebala provoditi niti koji bi bili uvjeti u pogledu osposobljavanja i edukacije obiteljskih medijatora. To su sve pitanja koja su ostavljena za uređenje pravilnikom koji bi trebao donijeti ministar nadležan za poslove socijalne skrbi. Međutim, može se pretpostaviti već i sada da se obiteljska medijacija neće moći provoditi kao do sada u svakom centru za socijalnu skrb, već da bi za nju trebao postojati manji broj specijalističkih centara za obiteljsku medijaciju, od kojih bi neki vjerojatno bili u državnom sektoru, a drugi u privatnom sektoru.

To bi bio vrlo sažet presjek kroz neke bitne novine u namjeravanom budućem uređenju obiteljske medijacije. Završio bih s nekoliko napomena i otvorenih pitanja.

1. Čini se da je učinjen korak u dobrom smjeru, ali je još puno pitanja ostalo visjeti u zraku. Upravo što se tiče potrebnog obrazovanja medijatora i njihova profesionalnog profila puno je toga ostavljeno za uređenje pravilnikom, pa još uvijek nije jasno je li uopće donesena politička odluka o tome što će biti idealni profil budućeg obiteljskog medijatora. U međuvremenu, dvadesetak je osoba na poslijediplomskom specijalističkom usavršavanju iz obiteljske medijacije (studij koji vodi prof. dr. sc. Branka Sladović-Franz), a sličan će broj završiti i posebne tečajeve usavršavanja medijatora koje provodi HUM za medijatore “opće prakse”, djelomično uz sudjelovanje inozemnih stručnjaka. Dakle, prvo je pitanje tko bi trebali biti budući obiteljski medijatori, bi li oni trebali biti socijalni radnici, psiholozi ili pravnici (ili svi zajedno) te bi li trebali imati samo specijalistička znanja ili i opću edukaciju o znanjima i vještinama koje trebaju imati izmiritelji (medijatori). Treba li imati ekskluzivistički pristup ili uključivati širi broj osoba? Viši ili niži prag edukacije?

2. Treba li obiteljska medijacija biti potpuno dobrovoljna? Zašto se napušta u cijelosti dosadašnja tradicija prema kojoj su bračni drugovi s maloljetnom djecom prije sudskog razvoda braka ili tijekom njega trebali pokušati postići sporazum u postupku koji se barem formalno nazivao "medijacija"? Zašto su izbrisani iz posljednjeg nacrtu ObZ i posljednji tragovi pokušaja da se medijacija ohrabri makar i u vrlo ograničenom i blagom obliku, kroz obvezu čekanja partnera koji nisu dovoljno zreli ili razumni da barem pokušaju sporazumno urediti odnose? Prijeti li opasnost da, za razliku od dosadašnjeg stanja, u kojem smo imali 100 posto obiteljskih medijacija s 0 posto uspjeha, ubuduće imamo 0 posto medijacija sa 100 posto uspjeha? Ili, da parafraziram naslov ove tribine, hoće li posve opcijaska medijacija značiti nov život ili konačnu smrt obiteljske medijacije?
3. Kako osigurati djelotvorno financiranje za nove postupka obiteljske medijacije? Za one slučajeve kad se stranke ipak odluče dobrovoljno nakon obvezatnog savjetovanja obratiti neobvezatnoj medijaciji, trebaju li stranke snositi troškove medijatora ili ne? Nacrt zakona predviđa da će sudjelovanje medijatora zaposlenih u sustavu socijalne skrbi biti za stranke besplatno, a da će sudjelovanje drugih medijatora plaćati stranke. To je i logično rješenje (pod pretpostavkom da se osiguraju sredstva za rad novih medijacijskih centara), no hoće li ono dovesti do toga da se medijacijske usluge podijele na dvije grane – na javnu i privatnu, pri čemu bi npr. unutar sustava socijalne skrbi postojala tek elementarna usluga, ograničena na dogovore o odnosima roditelja i djece, dok bi se kompleksnije sporove, i to samo za stranke koje to mogu financijski podnijeti, moglo podvrgnuti medijaciji samo kod privatnih medijacijskih centara, gdje bi se onda mogli rješavati i imovinski sporovi te dijeliti imovina bračnih drugova? Ili bi trebalo osigurati da postoji jedinstveni *one-stop-shop* sustav, koji bi omogućavao sudjelovanje i medijatora iz sustava socijalne skrbi i onih izvan nje (medijatora iz javnog i privatnog sektora) i gdje bi se mogle na jednom mjestu riješiti sve vrste sporova i urediti svi relevantni odnosi, imovinski i neimovinski, do kojih dolazi nakon prestanka bračne ili neke druge zajednice? Koja je uloga javnog

sektora i socijalnog rada, a koja je uloga privatnog sektora i općih medijacijskih organizacija? Hvala.

J. Barbić: Zahvaljujem, kolega Uzelac. Nastavit će kolegica Branka Sladović-Franz. Kolegice, izvolite.

B. Sladović-Franz:

Dobra večer svima. Hvala za priliku za sudjelovanje na ovoj tribini. Kolega Uzelac je naznačio neke stvari o kojima večeras ovdje treba razgovarati, ali ne samo večeras. Dat ću vam perspektivu socijalnog radnika, perspektivu obiteljskog medijatora. Iako se u nekim stvarima ponavljamo, nadam se da će vam biti zanimljivo. Neću se osvrtni niti na prvi niti na drugi prijedlog Obiteljskog zakona jer je tu previše pravnih pitanja da bih se u to upustila, ali ću prikazati drugi dio priče s obzirom na iskustva u socijalnom radu.

Prijedlog novog Obiteljskog zakona, ukupno gledajući, otvorio je prostor razvoju obiteljske medijacije u suvremenom smislu. Njegova vrijednost je u tome što je definitivno razdvojio uloge stručnjaka koje su u pitanju razvoda braka i sporazuma o djeci bile u značajnom sukobu. Također, pružio je slobodu kroz pravo na samoodređenje upravo neupletanjem u obiteljska pitanja zbog reorganizacije obitelji. Kao što znamo, razvod, a i druga pitanja o djeci nisu sama po sebi pitanja socijalne skrbi, niti je potrebna intervencija države ili bilo koga drugoga, nego samo ako su ugrožena nečija prava. Također, s ciljem zaštite obiteljskog života i zadržavanja korisnih aspekata dosadašnjeg posredovanja, kojih je naravno bilo, propisano je obvezno savjetovanje koje je nasljednik dobrog dijela posredovanja, a kojim je osigurana stručna pomoć i informacija svima koji su suočeni s tom reorganizacijom obiteljskoga života i sporazuma u svezi s djecom. Mislím da je novi Obiteljski zakon usmjerio u ovom dijelu sve sudionike, dakle članove obitelji, ali i stručnjake socijalne skrbi i pravosuđa, prema sporazumnom rješavanju sukoba i sporova, pri čemu je medijacija samo jedno od sredstava kojima se taj cilj treba postići. Mislím da je važno da počnemo govoriti i razumijevati razliku između obiteljske medijacije kao socijalne usluge i njezine vrijednosti u tom pogledu u odnosu na obiteljsku medijaciju kao jedan od načina rješavanja sporova. U tom smislu obiteljska medijacija kao

socijalna usluga odnosi se na pomažuću intervenciju i treba se bez daljnijega provoditi u svim slučajevima sukoba kao jedan od postupaka i metoda koji se mogu koristiti u različitim situacijama, kao što su sukobi između roditelja i djece, braće i sestara ili različitih drugih problema u obitelji, a ne samo u onim sporovima koji su sudski utuživi, kao što je npr. razvod roditelja, uzdržavanje i skrb.

Obiteljska medijacija kao socijalna usluga zapravo ima snagu prevencije. Usmjeren je na očuvanje obitelji, usmjerena je na pomažanje osobnih odnosa. Također, obiteljskom medijacijom mogu se prevenirati daljnji sukobi i eskalacije nasilja i ukupno se smanjuje konfliktnost sudionika. Također, pravovremenim rješavanjem obiteljskih sporova obiteljska medijacija ima mogućnost čak i očuvanja braka. Npr. jedna mlada obitelj nedavno mi je ušla u postupak obiteljske medijacije vezano za sukob oko preseljenja u inozemstvo. Obiteljska medijacija ako je pravovremena i kvalitetna ima ulogu i očuvanja braka, iako naravno to nije primarno. Obiteljska medijacija kao socijalna usluga dolazi prije obiteljske medijacije kao rješavanja sporova, naravno ako se zbiva umjesto sudskog spora. Ili jedno ili drugo.

Čak i ovaj suvremeni izraz "adekvatno rješavanje" u odnosu na prethodni "alternativno rješavanje" afirmira pravo na izbor načina rješavanja spora. Dakle, da je to ono čime će se spor riješiti, ono što je adekvatno i prikladno. Odabire se ono što je najprikladnije sadržaju spora i obilježjima sudionika. Stoga mislim da sustav obiteljske medijacije kao socijalne usluge treba razvijati tako da bude dostupna svim građanima u javnom sektoru u svim obiteljskim pitanjima, dok je razvoj obiteljske medijacije kao alternativnog rješavanja sporova vezan i uz neke druge ciljeve, npr. smanjivanje opterećenja sudova, a vezan je uz druge razloge, kao što su razvoj civilnog i komercijalnog sektora.

Moram kazati da mi je žao što je obiteljska medijacija izbačena s popisa socijalnih usluga u Zakonu o socijalnoj skrbi. Ne razumijem zašto se to dogodilo jer sve ovo o čemu sam sada govorila ide u prilog tome da je to zasebna socijalna usluga, iako se može provoditi i u okviru druge socijalne usluge.

Sljedeće o čemu želim govoriti je specifičnost obiteljske medijacije uz koju je vezano i obrazovanje za obiteljskog medijatora. Obiteljska medijacija je teža i puno češće ne uspijeva kao kod drugih područja medijacije, kao što su medijacije u poslovnim odnosima ili prometnim sporovima, jednostavno zato što je riječ o osobnim međuvisnim odnosima sudionika. Riječ je o svim prošlim obiteljskim odnosima o kojima svatko od vas ima neko svoje viđenje i vuče ih na leđima, a riječ je i o budućim odnosima koje će netko imati dalje s članovima svoje obitelji. Svi su ti odnosi dugotrajni i kontinuirani. Ne završavaju onda kada je završen obiteljski spor kao što završavaju drugi sporovi. Drugi razlog zašto je teža i češće ne uspijeva je što se uz nju vežu, upravo zbog obiteljskih odnosa, bitno intenzivniji osjećaji kakvih u pravilu nema kod drugih sporova. Treći razlog je što kada raspoložete sadržajem obiteljske medijacije, zapravo istovremeno uvijek imate odgovornost za druge članove obitelji, a toga nema kada neka druga pitanja rješavate na neki drugi način. Mislim da medijacija unutar i izvan sustava socijalne skrbi i pravosuđa, dakle u civilnom i komercijalnom sektoru, zapravo pridonosi razvoju različitih modela organizacijskih okruženja i ide u prilog tome da sudionici biraju mjesto i osobu medijacije.

Smatram iznimno važnim urediti pitanje etičkih standarda koji bi štiti- li sudionike, medijatore i samu medijaciju. Također smatram potrebnim i unutar sustava socijalne skrbi pružiti informacije o posebnim stručnjacima koji se bave obiteljskom medijacijom i izvan sustava, dakle u udrugama i drugim organizacijskim okruženjima, kako bi taj izbor mogao biti potpuno slobodan i u svezi sa sadržajem sukoba i mogućnostima obitelji. Nema nikakvog razloga da se ta sloboda ne ostvari jer su unutar sustava socijalne skrbi dostupne i informacije o bračnim savjetnicima unutar ili izvan sustava, o školama za roditelje i sličnim uslugama koje se razvijaju izvan javnog sektora, ali u suradnji s njima. Također zlatnim standardom obiteljske medijacije smatra se traženje pravnog savjeta prije potpisivanja sporazuma i smatram da tu medijatori Hrvatske udruge za mirenje te medijatori pri Odvjetničkoj komori trebaju imati značajnu ulogu i očekuje se od njih da kao medijatori i pravnici pridonose ukupnom medijacijskom postupku.

Važno je i da obrazovni sustavi koji jesu različiti imaju mjesta da budu razvijeni po svom unutrašnjem ritmu koji će odgovarati nekom organizacijskom okruženju i koji će nuditi usluge koje će ljudi moći slobodno birati. U tom smislu htjela bih reći da su standardi edukacije zapravo u različitim zemljama drugačiji, ali ujedno su odraz i potrebe društva kada javnost treba medijaciju. Kod nas još nije tako, nego imamo jedan mali razvoj i namjeru koja izgleda uključuje i puno toga izvana, pa i ekstremno dobre i loše primjere. Primjeri iznimno visokih edukacijskih standarda su recimo Francuska s 560 sati edukacije i Kanada s 280 sati, Njemačka s 200 sati. Ali ima i primjera koji se vežu uz SAD ili Nizozemsku u kojima su za početak rada dovoljne edukacije od 40 sati. Također postoje paralelni sustavi. Recimo u Velikoj Britaniji, u kojoj postoji i jednogodišnji diplomski i dvogodišnji poslijediplomski studij iz medijacije i rješavanja sukoba, ali postoje paralelno pri udruženjima i tečajevi kojima je moguće sakupljati određeni broj sati. Vrsta tečajeva koje je osoba završila određuje koliki su dosezi toga što u praksi može raditi. Mislim da je Hrvatska odabrala srednji put, barem što se tiče nas na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Srednji put kojim se osigurava kvaliteta i koji uvažava dosadašnje iskustvo posredovanja, ali i visoke standarde zaštite prava djece i obitelji. Imamo dvogodišnji specijalistički studij koji ima 150 sati teorije i 120 sati praktikuma, seminara i supervizije, dakle ukupno je riječ o 270 sati. Smatram važnim postaviti vrlo visoke standarde upravo zbog toga što se javnost, stručna i opća, tek senzibilizira za ovaj postupak, a nekompetentna praksa o kojoj već sada čujemo na raznim stranama narušava povjerenje i mogućnost razvoja ove vrste medijacije. Također smatram vrlo važnim održavati kvalitetu rada budućih medijatora kroz redovite i obvezne supervizije ili barem edukativnu superviziju onih s drugačijim edukacijama od specijalističkog studija jer se i na taj način može pridonijeti jačanju medijacijskih znanja u obiteljskom području, a prostora za učenje i razvijanje vještina svakako ima.

Htjela bih se kratko osvrnuti na jedan aspekt novog prijedloga u svezi s djetetom u obiteljskoj medijaciji. U čl. 339. navedeno je da će obiteljski medijator, ako sumnja da je ugrožena dobrobit djeteta, obavijestiti o tome centar za socijalnu skrb. Mislim da je dobro-

bit djeteta ovdje preširoko navedena jer dobrobit obuhvaća pitanje sigurnosti, sadašnji razvoj, prava, potrebe i interese djeteta. Tom obavijesti krši se povjerljivost kao temeljno načelo medijacije, kao i načelo neutralnosti i nepristranosti, jer medijator pristaje uz interese djeteta u užem smislu i štiti ih, a to je zapravo dužnost njegovih roditelja. Pri tome je, naravno, zaštita zdravlja i života djeteta osigurana u drugom članku i treba se odnositi na sve osobe jednako i uvijek je saznanje o tome izuzeto od svake povjerljivosti. Mislim da nije dužnost medijatora štiti pravo djeteta. To je dužnost roditelja ili sustava socijalne skrbi i pravosuđa te je stoga obvezno savjetovanje mjesto gdje stručnjaci koji sumnjaju u dobrobit djeteta mogu djelovati ili će sud potvrđivanjem sporazuma postignutog u medijaciji također imati priliku reći jesu li djetetova prava ugrožena, u protivnom nam uopće ne treba potvrda sporazuma. Obiteljski medijator u tom smislu može pružiti jedino informaciju ako je osoba zabrinuta oko prava djeteta da se obrati centru za socijalnu skrb u svezi s time. Toliko za uvodni dio. Veselim se vašim pitanjima i komentarima s obzirom na to da dolazimo iz različitih okruženja. Hvala.

J. Barbić: Jako je dobro da su uvodničari iz različitih okruženja. Zahvaljujem kolegici Sladović- Franz. Zamolio bih kolegu Srđana Šimca da iznese svoje uvodno izlaganje pa da zaokružimo temu. Da vidimo kako to izgleda pogledom jednog suca i medijatora.

S. Šimac: Hvala Vam, profesore Barbiću. Želim vam se svima obratiti kao jedan od onih koji se osvjedočio u blagodati medijacije. Medijacija doista u svojim rukama ne drži čarobni štapić, ali ponekad može biti doslovce čarobna. Riječ je o trenutku kada stranke u sporu tijekom medijacije dosegnu točku u razvoju svoje komunikacije u konfliktu u kojoj elementi suprotstavljanja započinju ustupati svoje mjesto elementima suradnje, sve dok suradnja potpuno ne prevlada. Prema mom iskustvu, ti trenuci nadvisuju bilo koje drugo profesionalno zadovoljstvo. To su trenuci u kojima uspijevate pomoći ljudima s ozbiljnim životnim ili poslovnim problemima da aktiviraju svoje kapacitete i sposobnosti za njihovo samostalno rješavanje. Vlastito rješenje spora koje strankama nije od bilo koga nametnuto, već čini rješenje u kojem one nalaze svoj interes bez obzira na početne razlike,

svojevrсна je kulminacija njihova osobnog osnaženja, autonomije, prava na izbor i kontrolu nad vlastitim životima i problemima. Medijacija je forum koji strankama u sporu doslovce vraća vlasništvo nad njihovim sporovima, pravo izbora njihova rješavanja i načina okončanja te odgovornost za njihovo rješavanje.

Obraćam vam se također kao sudac ili kao pravnik koji vjeruje da je uspio u značajnoj mjeri transformirati svoju pravničku svijest, pravnički suženi pogled na svijet na koji smo se mi pravnici tako dobro navikli, za koji smo jako dobro trenirani i u kojem plivamo kao ribe u vodi. Temelj pravnog gledanja na svijet je onaj prema kojem je pravo rješenje za sve probleme, a sudovi jedino mjesto za rješavanje sporova odlukom treće neutralne osobe, suca, na temelju prava. Uvjereniji sam više nego ikada da pravo nije ni jedino, ni najbolje, ni prvo rješenje za sporove. Ono jest i uvijek će biti rješenje za mnoge sporove i za stranke koje nisu na drugi način sposobne riješiti svoj spor, ali moralo bi biti posljednja solucija, nakon što su stranke pret hodno iskoristile sve konsenzualne metode na raspolaganju.

Upotpunjavanje pravnog pristupa sporovima novima, pa i medijacijom, pokušaj je prilagođavanja sustava rješavanja sporova potrebama modernog društva i modernih ljudi. Osobno se zalažem za promociju medijacije u svim sferama društva. Velika je prednost medijacije njezina široka primjenjivost. Implementacija medijacije u obiteljima i u obiteljskim sporovima možda je ponajvažnije područje njezine primjene. Obitelji doslovce vape za novim načinom komunikacije i rješavanja konflikata i sporova. Davno smo učili da je obitelj temelj svake društvene zajednice, a ona je danas veoma podcijenjena.

Mirenje vezano uz razvode brakova, kako se zapravo samo zvalo, a poslije je samo zamijenjeno s posredovanjem, nema ozbiljnih dodirnih točaka s mirenjem ili medijacijom o kojoj danas govorimo. Centri i profesionalci u njima koji su provodili ili provode i dalje posredovanja, i pored svih ograničenja takvih postupaka, vjerujem da su sakupili ogromno iskustvo i znanje, uključujući i ono koje upozorava na slabosti takvog sustava te na potrebu za njegovim promjenama. Jednako tako kako je među članovima obitelji prisutno nezadovolj-

stvo takvim pristupom, vrlo dobro znamo, makar mi pravnici to ponekad ne želimo vidjeti, da je jednako tako prisutno enormno nezadovoljstvo sudovima i sudskim postupcima. Smještanje članova obitelji u sporu isključivo u sudsku arenу, koje najčešće nudi samo suprotstavljanje i njegovu eskalaciju, ima katastrofalne posljedice za obitelji. U sudskom postupku dolazi do potpunog prekida komunikacije između stranaka u sporu. Prekid komunikacije je početak kraja svakog odnosa. Znači međusobno udaljavanje, odvojenost, međusobno optuživanje i nemogućnost traženja zajedničkog rješenja. Ako mi strankama u sporu dodatno pomognemo da se još više udalje, činimo im veliku štetu. U stručnoj literaturi se spominje da je jedan od najvažnijih uzroka razvoda upravo odsustvo komunikacije. Istraživanja provedena u Kanadi potvrđuju da bračni drugovi koji su u braku preko pet godina razgovaraju međusobno otprilike do sedam minuta dnevno. Dakle, u mnogim brakovima komunikacija je oskudna. Kada se bračni drugovi nađu u konfliktu, njihova komunikacija ili prestaje ili prerasta u borbenu. U neznanju kako se nositi s konfliktom i izaći iz njega, članovi obitelji traže pomoć drugih profesionalaca, pa i nas pravnika – “doktora za sporove”. Pri tome oni transferiraju ne samo ovlaštenje za vođenje njihovih sporova na druge, za njih potpune strance, već i odgovornost za njihovo rješavanje. Tvrdi se kako strankama u sporu pravdu ne može osigurati ni država ni sudovi, već je mogu dobiti samo jedna od druge. Ako učinimo sve da im pomognemo da više ne komuniciraju, one to nisu u stanju.

Obiteljski sporovi su iznimno osjetljivi. U njima se dovode u pitanje i prava djece i prava roditelja. Danas se sve više napušta praksa u obiteljskim sporovima “jedan roditelj dobiva sve”. Sve se više pristupa zajedničkoj skrbi za dijete i jednako podijeljenom vremenu koje dijete provodi s oba roditelja. Tvrdi se da je suprotno donedavno veoma rašireno postupanje pogubno i za djecu i za roditelje.

Ono što ne treba prestati naglašavati jest da su svi ljudi izuzetno sposobni stvarati, ali i samostalno rješavati svoje sporove. Jednake kapacitete imaju i roditelji i drugi članovi obitelji. Samo im to treba omogućiti i pomoći im u tome. Kada se ljudi u sporovima

uključuje u sudski postupak, sudski postupak prisilno im oduzima sposobnost za vlastito rješenje svoga spora, štoviše, "uvjerava ih" da oni to nisu kadri sami te da će netko drugi koji to zna bolje to učiniti umjesto njih.

Upravo u medijaciji ljudske komponente i sposobnost svakoj čovjeka dolaze najčešće do punog izražaja. Zato je medijacija kada je riječ o sporovima u mnogim slučajevima najpogodnije rješenje. Medijacija je posebno *family friendly*. Članove obitelji u sporu više se ne bi smjelo razdvajati, već stati među njih bez zauzimanja strana. Treba stati u sredinu između bračnih drugova u konfliktu kako bi se njihova djeca odmaknula iz te sredine u kojoj se za njih kriju velike opasnosti. Suradnja, komunikacija, slušanje, razumijevanje, najjači su alati medijacije. Nijedan drugi način rješavanja sporova ne može pružiti u tolikoj mjeri sigurno ozračje za komunikaciju. Medijacija je prilika za edukaciju o konfliktima, emocijama, komunikaciji. Ona prevenira "velike sukobe, ali i liječi rane" koje svaki razvod i drugi obiteljski sporovi proizvode, reducira trajanje postupka rješavanja spora, troškove, potiče suradnju, umanjuje frustraciju i stres, osigurava razumijevanje, unapređuje i čuva privremeno poremećeni odnos i donosi zadovoljstvo. U medijaciji je sve personalizirano, usmjereno na konkretnu osobu, osobe. Riječ je o humanom pristupu koji omogućuje očuvanje minimuma pojedinačnog i međusobnog poštovanja bivših bračnih drugova i ujedno roditelja koje je potrebno za nastavak života na drugačiji način. Potrebe djece u medijaciji postaju sredstvo spajanja njih i roditelja. Ključni trenuci u medijaciji nastaju onda kada roditelji postanu svjesni neproduktivnosti konflikta i kada zaključuje da su pored toga što više nisu u intimnom odnosu u trajnom roditeljskom odnosu u kojem su upućeni jedno na drugo, a dijete na njih oboje. Interes djece povezuje i daje snagu roditeljima da počnu ponovo surađivati. U tom se trenutku događaju često oni topli "magični" ljudski momenti koje sam spominjao na početku izlaganja.

S druge strane, ako na medijaciju pogledamo kao na interesno područje, a iz dosadašnjih izlaganja shvatili smo da među prisutnima sasvim prirodno i opravdano postoje određeni interesi kada je riječ

o obiteljskoj medijaciji, jedno je sigurno i možemo se složiti da interesi pokreću svijet. Svi mi imamo svoje interese, pa tako i za temu današnje tribine. Sudovi žele smanjiti broj predmeta, odvjetnici žele proširiti pravno tržište, a medijatori žele osvojiti dio tržišta rješavanja sporova. Socijalni radnici i pedagozi možda gledaju na medijaciju kao na nešto što je više njihovo nego drugih. Psiholozi strepe nad medijacijom, zahtijevajući sve više i više edukacije koju samo oni imaju, zaboravljajući pri tome da medijacija nije psihoterapija, a medijatori nisu psihoterapeuti. Naravno, svi ti interesi ne mogu se i ne smiju zanemariti. Međutim, premda će ovo što ću reći možda zvučati kao parola, riskirat ću i reći da bi naš i društveni najviši interes trebao biti konačno staviti članove obitelji, ljude, u centar svih interesa. Mirenje je, duboko sam uvjeren, veće od svih nas pojedinačno i zajedno. Ima izniman društveni potencijal, potencijal društvenih promjena, i ne samo u sustavu rješavanja sporova. Može značajno umanjiti osobne i društvene štete koje sporovi nanose. Obiteljski sporovi mnogo su širi i brojniji od onih koji su izravno vezani za razvod i skrb nad malodobnom djecom. Velika je paleta obiteljskih sporova. Primjerice, mogu spomenuti, kad sam već sudac Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, kako članovi obitelji mogu imati udjele u trgovačkom društvu i takvi sporovi, premda se na prvi pogled čine trgovačkim, u naravi predstavljaju obiteljski spor. U njemu je upravo najvažniji njihov odnos, a ne odgovor na pravno pitanje tko je doista vlasnik udjela.

Čini mi se da je krajnje vrijeme da svi zajedno prestanemo govoriti o bilo kojem području djelovanja, pa i sporovima ili njihovim vrstama, kao o monopolu nekoga i nečega – profesije, organizacije, profesionalaca bilo koje vrste. Svako odnos, svaki spor, a posebno obiteljski sporovi zahtijevaju multidisciplinarni, pluralistički pristup, kako u profesionalnom tako i u organizacijskom smislu. Obitelji i njihovi sporovi su prevažni da bi se dopustio da nad njima ponovo ima monopol jedna ili više profesija. Molim sve one koji mogu utjecati na zakon da ne ograničavaju obiteljske medijatore na uski krug ljudi ili profesionalaca. Medijacija je postojala mnogo prije nego je postojalo pravo, sudovi i pravni fakulteti. Postojala je mnogo prije nego što su nastale profesije socijalnog radnika, socijalnog peda-

goga i psihologa. Ostavimo građanima konačno pravo izbora tko će rješavati njihove sporove i gdje. Medijacija je pregovaranje. Rezultat medijacije je građanskopravni ugovor. Ako netko vjeruje određenoj osobi – medijatoru, taj medijator može jako dobro riješiti i obiteljski spor već ako ima generalna znanja o medijaciji (medijator generalist) koja su u najvećoj mjeri primjenjiva na sve vrste sporova. Medijatori u malim zajednicama nisu birani u tim ulogama zato što su bili profesionalci određene vrste, već zato što su imali ugled, povjerenje i sposobnost komuniciranja. Htjeli mi to ili ne, medijator čak uopće ne mora imati medijacijsko obrazovanje, a može pomoći strankama sklopiti najbolji mogući sporazum i riješiti njihov veliki problem na način koji je sasvim izvan kontrole onih koji drže da je područje obitelji isključivo područje njihova djelovanja. Ako tim općim vještinama dodamo još i posebna znanja, sigurno ćemo uvećati izgled za uspjeh obiteljske medijacije.

HUM – Hrvatska udruga za mirenje organizirala je prvu osnovnu obuku iz obiteljske medijacije za 26 polaznika. Osnovali smo Klub obiteljskih medijatora kao neformalni oblik okupljanja svih medijatora zainteresiranih za obiteljsku medijaciju. Od medijacija koje se provode u HUM-u najbrojnije su upravo obiteljske medijacije. HUM i u ovom pogledu stječe iznimnu reputaciju. Dakle, obiteljska medijacija događa se i bez Obiteljskog zakona. Medijacija se događala i bez Zakona o mirenju. Molim vas, dopustite svim dobrim ljudima koji žele pomoći drugim dobrim ljudima da slobodno pružaju tu uslugu, ako baš njih ljudi žele izabrati. Ne može nitko opstati kao medijator ako slabo radi taj posao. Za njega nije dovoljna samo edukacija, neovisno o broju sati te edukacije. Došlo je vrijeme u kojem se napušta monistički pravni sustav ili sustav rješavanja sporova. Danas je potrebno i nužno da uz njega postoje paralelni i komplementarni sustavi rješavanja sporova, prije svega s jedne strane tzv. sustav javne ili formalne pravde, a s druge strane sustav neformalne i privatne pravde. Oni nadopunjuju jedan drugoga, međusobno se ne isključuju i ne ugrožavaju. Dapače, dopunjuju jedan drugog i čine jedinstveni sustav rješavanja sporova.

Hvala lijepa.

J. Barbić: Hvala, kolega Šimac. Zahvaljujem našim uvodničarima što su nas uveli u temu. Ona je jedinstvena, značajna. Dobrim je dijelom nova, ali i intrigantna. Prema tome, očekujem vaša pitanja i raspravu. Sve što ćete reći bit će snimljeno prema našem već davno ustaljenom običaju, vi ćete ispise toga autorizirati, a mi ćemo sve to objaviti u našem *Biltenu* i poslije u *Godišnjaku*. Prema tome, vi ste na redu u preostalome dijelu današnje večeri.

B. Tuškan: Za one koji me ne poznaju, bavim se medijacijom već jako dugo i doista mi je drago jer je očigledno da smo svi zajedno na dobrom putu. Ova dvorana je kao rijetko kada puna, a to je zasigurno zaslugom akademika Barbića. Stoga mislim da se s današnjim brojem posjetitelja doista možemo podičiti. Pred nama je novi Obiteljski zakon koji donosi neke nove smjernice. Drago mi je što nam taj Zakon daje nekoliko otvorenih zadataka: je li obiteljski medijator nova profesija ili je to profesija unutar profesije – čini mi se da je to pitanje svih pitanja. Mogu reći da sam iznimno zadovoljan što sada u Hrvatskoj imamo 25 obiteljskih medijatora, a među njim i prve odvjetnike. Odvjetnika obiteljskih medijatora ima do sada šest i nadam se da će ih biti puno više jer je to potreba društva u cjelini. Zahvaljujući tom prvom treningu, moram priznati da sam u svojoj odvjetničkoj praksi počeo raditi na malo drukčiji način, a to je rezultiralo neočekivanim uspjehom. Vjerujem stoga u obiteljsku medijaciju i preporučujem je i svima drugima koji prakticiraju ovu granu prava. Kada mi je u odvjetnički ured nedavno došla stranka koja se željela razvesti, odmah je bilo vidljivo da će to biti tegotan razvod. Sve je međutim nakon provedene medijacije efektuiralo sporazumnim razvodom braka, s ugovorom o diobi bračne stečevine, sa sporazumom o davanju djeteta na odgoj i čuvanje. Mogu vam reći da taj dogovor danas dobro funkcionira. To je potvrđeno i u centru za socijalnu skrb i kasnije na sudu kada je brak i razveden po dogovoru supružnika. To je ono što bismo mi trebali i raditi. Dakle u centar našeg rada trebale bi doći stranke. Ne da one prije nisu bile tamo. Nego nismo imali taj vanjski poticaj da bismo na taj način sudjelovali u rješavanju njihova problema. Prije smo mi odvjetnici takvim situacijama pristupali pragmatično: napisali bismo tužbu i pokušali bismo u parničnom postupku na neki način zadovoljiti najviše interese svoje stranke. To je priča za

koju mi je drago da ide dalje. Kako je dr. sc. Šimac napomenuo ovdje, tu ne bi niti jedna stranka smjela imati monopolistički položaj jer bi ti ljudi s brakorazvoda trebali doći u centar i voditi brigo o onom što je najbitnije, a to su djeca koja će sada doći pod zaštitu obiteljskog medijatora. Čini mi se da je loša strana Obiteljskog zakona što je ispuštena inicijalna ideja da dijete ima svog zasebnog punomoćnika. Naime, obično se razvod braka svodi na spor oko djeteta i borbu za dijete. Nitko u tom brakorazvodu i ne vidi interese djeteta. Čini mi se da bi trebalo na tome poraditi. Obiteljski medijator pojavljuje se napokon na tržištu i na tome također treba poraditi, naročito u centrima za socijalnu skrb koji više ne smiju smatrati da je uređenje obiteljskih odnosa samo njihov monopol. Pogledajmo situaciju u susjednoj Sloveniji. Čitav je niz pločica s natpisom obiteljski medijator koje se nalaze u odvjetničkim uredima u kojima je odvjetnik obiteljski medijator, ali i psiholog medijator. Dakle, koji rade zajedno u timu, sve u interesu djeteta. Ovdje je vidljivo i stvaranje jednog novog tržišta i to je dobro. Nadam se da će nakon današnje rasprave biti prilike da pokušamo izbrusiti Zakon i pokušati učiniti sve da taj Zakon bude najbolji. Hvala.

Dragutin Vujić, član HUM-a:

Završio sam osnovnu i dopunsku obuku. Želio bih reći da je mirenje nešto što bi trebalo uvesti u škole i vrtiće, da ljudi žive s mirenjem. Razumjevši jedan drugoga, normalnim interakcijama uvelike će se poboljšati paritet života kod nas. Želio bih reći nekoliko riječi o obiteljskom mirenju o kojem smo ovdje slušali. Uočio sam rečenicu profesora Uzelca kada je rekao koliko je bilo posredovanja, a nula uspjeha. Mislim da je uzorak bio kriv. Vrlo često ljudi mi se obraćaju. Često sam kao "drveni" miritelj kada imaju neke sukobe. Prvo probam saznati ima li netko od njih dvoje već neku drugu vezu. Ako druga veza postoji, nikakvo posredovanje i mirenje ne postoji. Podijelite što imate i poželite si sreću. Želio bih da se mirenje okrene "normalnom životu". Ljudi kad se nađu zajedno žive, rađaju djecu, mnogo toga ne vide jedno kod drugoga. Poslije se udalje i ta udaljenost postane toliko velika da je zajednički život nemoguć. Onda počinje ovo o čemu govorimo. Želio bih da se o mirenju govori

ljudima koji normalno žive. Kada se događaju one male razmirice, jer od njih sve počinje. Mirenje dovesti tamo gdje ga možda čak na prvi pogled i ne treba samo da ljude podsjeti na pukotine u koje se pretvara njihov odnos.

Tanja Hučera, medijator, sutkinja Općinskog građanskog suda u Zagrebu

Obitelj je neobično važna u svakom životu pojedinca, bio on izmiritelj, bio on naša stranka ili potencijalna stranka. Dijeleći s vama svoja iskustva kao sudac izmiritelj, moram reći da na našem sudu 70% sporova koji dođu i 70% sporova u kojima se postigne sudska nagodba u mirenju dolazi upravo iz sfere obiteljskih sporova. To su dioba bračne stečevine, dioba oko alimentacija. Ne moramo reći da krene iz nečeg banalnog, a završi s pravim obiteljskim sporazumom na kojem se rješavaju vrlo složena pitanja koja, kao što je profesorica Sladović-Franz naglasila, imaju iznimno bitan element emocija. To nije rješavanje samo pravne situacije, nego upravo rješavanje emocionalne situacije i životne situacije između partnera i obitelji. Ima sporova koji se nađu u mirenju, a da ne slične na obiteljske sporove. Dok se raščlane, postane jasno da je upravo posrijedi obiteljski odnos, a ne samo dioba suvlasništva ili dogovor oko realizacije nekog posla. Očito je da u istom omjeru, iznimno velikom, bili to centri za mirenje izvan suda kao što je Centar za mirenje – HUM, bili to i centri za mirenje kod suda, imaju tu vrstu spora. To znači da je to veoma značajna vrsta sporova. Smatram da je to područje koje se otvara i koje nam pruža mogućnost za međusobnu suradnju jer bez obzira na naše različite profesije, smatram da imamo istovjetan interes, a to je da pomognemo zajednički ljudima posredujući, mireći ih, odnosno ne želeći silom održati brak kao što se može pogrešno shvatiti, nego želeći održati ljudski odnos među ljudima u situaciji kada im je najteže, kad su emocije snažne, a njihov problem osobito velik. Nadam se da ćemo i dalje surađivati upravo u kompilaciji različitih struka i profesija iz kojih dolazimo s istim ciljem, što u vašem klubu, što u svim drugim prilikama. Hvala što ste nam pružili ovako zanimljivu temu. Hvala uvodničarima i Vama osobno.

J. Barbić: Hvala lijepa i Vama.

Ljubica Matijević Vrsaljko, odvjetnica iz Zagreba:

Vidim puno kolega odvjetnika i sudaca i kolega iz centara za socijalnu skrb. Htjela bih pitati vezano za prijedlog Zakona koji je u siječnju upućen na prvo čitanje. Imam pred sobom taj tekst pa se na njega i pozivam. U prijedlogu se kaže da se mirenje ne provodi, da će centar za socijalnu skrb uputiti na prvi sastanak obiteljske medijacije, osim slučaja iz članka 332. Zakona. Članak 332., pored niza drugog, govori da se obiteljska medijacija ne provodi u slučaju obiteljskog nasilja. Kako je to nešto čime se, nažalost, bavim cijeli život, i to je stalno prijepor u postupcima, postavljam pitanje: Što su slučajevi obiteljskog nasilja? Prijavljeni, procesuirani, u tijeku, nepravomoćno osuđeni ili pravomoćno osuđeni? Ako je riječ o obiteljskom nasilju, bilo prema bračnom ili izvanbračnom drugu, ili u obiteljskom pravu, koje će doći do kaznenopravne zaštite, kaznena djela povreda prava djeteta, mislim da svaki pokušaj dogovaranja i ugovaranja može potencijalno prljati druge postupke i ozbiljno dovesti u pitanje ostvarivanje pravde. Tu nalazim stvar vrlo problematičnom. Ovo je samo kolegijalna odvjetnička primjedba. Nije to prva stvar kod tuženja. Medijacijom, ako to ne bude jasno razgraničeno, žrtvu i počinitelja dovodite u situaciju koja je abnormalna jer žrtva nije dobila zaštitu. Prljate postupak i tu može biti problema. Vidim ih. Hvala.

Zorka Čavajda, javna bilježnica:

Postavit ću pitanje koje se tiče Zakona o nasljeđivanju. Moje mišljenje o medijaciji jest da ona svakako mora ostati u sferi dobrovoljnosti. Stupanje u brak je dobrovoljna odluka. Mislim da takva treba biti i rastava. Ostaviti mogućnost medijaciji, svakako. Ako se izabere medijacija, svakako tu moraju biti izuzetno stručne odgovorne osobe koje su po mogućnosti apsolutno zainteresirane da se zavađeni braćni partneri što mirnije razidu. Kako se sada govori o nacrtu zakona, koji nažalost nisam uspjela vidjeti, želim napomenuti nešto s čime se susrećemo. Mislim da bi trebalo bitno ograničiti i smanjiti nadležnosti centra za socijalnu skrb kod samohranih roditelja. Zašto? Susrećemo se s posebno teškim situacijama. Iznenadnom smrću roditelja koji su se do tada odgovorno skrbrili o djeci pa nakon smrti jednog od njih drugi dobiva za partnera državu. Ako je riječ o maloljetnom djetetu,

ono nasljeđuje imovinu temeljem Zakona o nasljeđivanju i Zakona o socijalnoj skrbi. Živi roditelj ne može raspolagati imovinom maloljetnog djeteta bez suglasnosti centra za socijalnu skrb. To znatno usporava cijelu priču i to znatno poskupljuje cijelu priču. Svako raspolaganje imovinom zahtijeva bilježnički akt. Možda se moje kolege neće složiti s tim. To je javnobilježnički akt. Izlažemo stranke velikim troškovima, a u nekim situacijama imate minornu vrijednost nekog starog automobila. Imate neku firmu koju treba zatvoriti, likvidirati – to se sve mora raditi u postupku i još treba pribaviti suglasnost centra za socijalnu skrb, što je jako traumatično za preostalog roditelja koji je doživio traumu gubitka bračnog partnera pa dalje doživljava traumu centra za socijalnu skrb. Slažem se da bi u nekim situacijama to bilo nužno, ali u situacijama kada je ta obitelj već bila pod nekim nadzorom centra za socijalnu skrb pa da pred nama da izjavu pod krivičnom i materijalnom odgovornošću da nije pod nadzorom i da je mi onda upućujemo u centar za socijalnu skrb. Kao što znate, rodoslovlje utvrđujemo samo na temelju izjave nasljednika i vjerujemo da je tako. Isto tako možemo vjerovati da ta obitelj nije bila pod nadzorom centra za socijalnu skrb. Ako je Zakon u fazi nacрта, predlažem da se o tome ozbiljno razmisli. Ako se taj članak ne izbací, makar da se ograniči na iznimne situacije. Dakle, situacije da su te obitelji već bile pod nadzorom centra za socijalnu skrb.

Asenka Kramer, medijatorica:

Dobra večer. Članica sam HUM-a, bavim se medijacijom. Zahvalna sam svima koji su omogućili ovu tribinu, posebno uvodničarima. Neću ništa posebno pametno reći, samo želim izraziti svoje dvojbe. Vanjska istraživanja pokazuju da sve uključene strane imaju koristi od medijacije, čak i ako ne uspije, i da je medijacija korisna čak i ako je nametnuta. Nisam sigurna treba li biti potpuno dragovoljna, a ni treba li je baš nametati. Zaista je korisna čak i kada je obavezan onaj prvi medijacijski sastanak i o tome, tko želi, mogu mu dostaviti znanstvene radove kojima se to istraživanje potvrdilo. Hvala.

Branka Peurača, polaznica doktorskog studija socijalnog rada i socijalne politike, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu:

Medijacija je moj poziv. Prvu medijaciju imala sam prije 19 godina. Od tada sam u Americi završila i poslijediplomski, radila tamo na sudu, a u Belgiji završila trening za trenere obiteljske medijacije... Kao konzultantica radim na evaluacijama projekata socijalnih usluga koje podupire Europska unija. Imam uvid u jedno i drugo: kako izgleda uvođenje socijalne usluge i kako izgleda medijacija. Odgovorila bih na pitanje o dobrobiti prisile ili dobrovoljnosti medijacije. Mislim da će ovdje prisutni odvjetnici moći ispričati kako to izgleda kada neka strana manipulira i iskorištava prostor ne da bi se dogovorila, nego da bi odugovlačila. Kada se tako što dogodi u medijaciji, to je stvarno traćenje vremena. Zbog takvih iskustava protivim se prisili. Zalažem se za dobrovoljnost zbog svih onih fenomenalnih iskustava kada se ljudi žele dogovoriti, žele učiniti dobro svome djetetu, ali su trenutačno zapeli u emocijama, u nekim blokadama, u ljutnji, i u tim slučajevima medijacija pomogne. Moje je iskustvo da to treba biti dobrovoljno i da će ona uspjeti samo ako na medijaciju dođu ljudi koji žele dogovor. Mislim da je način za povećanje broja onih koji dobrovoljno dolaze na medijaciju, veća suradnja institucija, uz multidisciplinarni pristup, zajedničko dogovaranje, strategija i – ono što mislim da je naročito važno – neovisna vanjska evaluacija ovih početaka medijacije, identifikacija naučenih lekcija i donošenje pravilnika u skladu s njima. Sada kada počinjeno medijacijsku praksu, važno je da nam dolaze ljudi koji se zaista žele dogovoriti. Čula sam o lošim iskustvima s obiteljske medijacije i ne bih htjela da takva loša iskustva počnu prevladavati samo zato što je odjednom za postojeće kapacitete prevelik broj slučajeva došao na medijaciju ili samo zato što nije bio dobar probir onih slučajeva koji imaju šansu da uspiju.

V. Miličić: Malo mi je čudno da je tema medijacija u obitelji, a da nema među tzv. uvodničarima nitko s Katedre za obiteljsko pravo, to višestruko nije primjereno. Drugo, medijacija otuda i u obiteljskim odnosima je alat, sredstvo, nikako cilj! Dakle, bitno u izlaganju i u razgovoru potom trebala bi biti obitelj i odnosi u obitelji, pa medijacija kao na-

čin, sredstvo rješavanja životnih konflikata u obitelji. Izvan sumnje su mogućnosti, vrijednosti medijacije inače, načelno i u raznim područjima njezine primjene, konačno svaki je sudski pravorijek "prisilna nagodba". Ne bi bilo dobro i nije dobro da kolegice/kolege iz HUM-u, a navlastito predsjednik udruge, shvate i koriste ovu tribinu večeras prvenstveno kao mogućnost promidžbe medijacije – to je moderno, trend i tsl., ili/i promidžbu medijacije kao nove privatne struke. Cijenim kolegu Uzelca još od studentskih dana, navlastito i demonstrature, no kod njega me je nekoliko stavova potaknuo na dio prethodnih mojih prigovora/tvrđnji. Osim toga, što znači politička odluka o profilu obiteljskog medijatora? Politička odluka, nepri-mjerena, može biti i jest, ako je riječ o neosnovanom/samovoljnom uobličenju vlasti u pravnim pravilima. Profil, profili medijatora i medijatora u obitelji, prirodom stvari jest/jesu i bit će, najprije i najviše, pitanje raznih struka. Izlaganje kolegice Sladović-Franz, smatram, smislom i kontekstom teme, profesionalnošću, uvjerljivošću, izvr-snim. Dvojbu vidim u stavu da bi medijacija u obitelji mogla štetiti djetetu, jer da je u nacrtu novog Obiteljskoga zakona zamišljena preširoko. Dijete, djeca u problemu obitelji su ključna. Najugroženije osobe u društvu su djeca i osobe s duševnim smetnjama, otuda se o ta dva dijela populacije treba posebno brinuti i treba ih posebno štiti. Kolega Šimac bio je na razini tzv. općih mjesta, iskustava medijacije. Na kraju, ne razumijem, ako je tema – novo uređenje medijacije u obitelji – prema budućem Obiteljskom zakonu, i da se tzv. uvodničari pozivaju na nacrt, nacрте tog novog OZ, ali, kako rekoše, da ga nemaju, nije im (bio) dostupan ili da nemaju najnoviju inačicu, onda na predlošku čega su stavovi izlaganja, prosudbe, prijedlozi, izuzev dijelom profesorice Sladović-Franc, koja je osobno sudjelovala u tvorbi dijela novog OZ?!

D. Ajduković: Pripadam grupi koja je devet godina bila educirana u svrhu obiteljske medijacije. Drago mi je da se stvar dobro razvija. Želim naglasiti da je izlaganje kolegice Sladović-Franz sjajno. Dala je iznimno dobar okvir obiteljske medijacije. Javio sam se da bih apelirao na nešto što je bilo spomenuto, a to je da se javljaju različiti interesi koji se ne mogu ignorirati. Interes se javlja onda kada ljudi naslute da postoji nešto što može zadovoljiti te njihove interese. U ovom

slučaju tržišta itd. Po mom sudu nije odgovor na to pitanje koji profili mogu ili ne mogu, kako će se surađivati, imaju li oni dopuštenje, imaju li licenciju, specifične i dovoljne kompetencije da to rade. I to je put. Pravnici, sociolog, socijalni radnik – zapravo je irelevantno ako dosegne ove kompetencije koje treba definirati da su podobne za obiteljsku medijaciju. Naravno, definiranje kompetencija nije lagano. To je nešto što se radi. To se daje operacionalizirati, mjeriti, pratiti i uključiti različite programe osposobljavanja za medijaciju koji će biti različitog trajanja, sadržaja, ovisno o tome odakle pojedina osoba kreće. Stvar je zapravo jednostavna.

B. Tuškan: Samo bih postavio jedno pitanje profesoru Uzelcu u pogledu teksta dijela Obiteljskog zakona, pri tome respektirajući mišljenje profesora Miličića o tome da se rasprava možda i objektivno, a možda i izvan naše kontrole malo proširila na medijaciju. To nije bila svrha, no mislim da se, uz uvažavanje ove primjedbe, to nije odrazilo na kvalitetu ovog predavanja. Professore Uzelac, na neki indirektan način sudjelovao sam u pripremi prvog prijedloga Nacrta zakona i u tom prijedlogu bila je iznjedrena vrlo kvalitetna ideja da u sporu brakorazvoda taj dio parničnog postupka nakon razvoda braka pred istim sucem prelazi u izvanparnični postupak gdje bi se u sklopu istog postupka rješavalo o pitanju bračne stečevine. Statistički pokazatelji uzroka stresa pokazuju da brakorazvod spada među najstresnije detalje ljudskog života, čak prije smrti bliske osobe. U razvodu braka imamo tri takve stresne situacije. Prva je sam brakorazvodni postupak, druga je povjeravanje djeteta na odgoj i skrb i treća je podjela bračne stečevine. Je li ta prvotna ideja o objedinjenju parničnog i izvanparničnog postupka pobjegla, negdje nestala u nacrtu Obiteljskog zakona pred istim sucem? Što se dogodilo?

A. Uzelac: Zahvalio bih na pitanju i mnogim korisnim sugestijama i vrlo dobroj raspravi publike. Počeo bih intervencijom kolege Tuškana koji je pitao je li obiteljski medijator profesija ili je profesija medijator s potprofesijom "obiteljski medijator". Citirao bih profesora Jagtenberga, poznatog nizozemskog pravnog sociologa, koji se posebno bavio medijacijom. Napisao je tekst o tome da bavljenje medijacijom aktualno čak niti u Nizozemskoj ne može postati profesija. Razlog je jed-

nostavno u tome što broj predmeta i broj medijatora ne omogućuju da se bavljenje medijacijom uistinu profesionalizira. Evo primjera. Naš predsjednik Hrvatske udruge za mirenje dr. sc. Srđan Šimac, je li on profesionalni medijator? On je jednako toliko profesionalni medijator koliko sam ja profesionalni fotograf. Tu i tamo snimim koju sliku, stavim je na izložbu, na internet. Tako, međutim, nisam postao profesionalni fotograf, premda mislim da znam puno o fotografiji. Time dolazimo i na pitanje o tome kako potaknuti masovnije korištenje medijacijom. Aktualno je stanje u Europi takvo da je, među raznim djelatnostima, bavljenje medijacijom postalo dio portfelja drugih profesija. Mogućnost da se profesija medijator emancipira u dobroj mjeri ovisi o praktičnoj mogućnosti da se ona prakticira, o tome hoće li stranke doći u priliku da barem nešto saznaju o medijaciji i pokušaju započeti s njom. Vrlo cijenim sve idealističke stavove izrečene ovdje i mnoge dijelim, ali treba vidjeti kako stoji realna situacija. Glavni problem tzv. "opće" medijacije u Hrvatskoj danas jest veliki načelni entuzijazam za područje u kojem postoji mali broj konkretnih slučajeva. Jedan od razloga zašto postoji taj mali broj slučajeva jest nedostatak sistemskih poticaja i adekvatne regulacije koji bi mogli potaknuti potencijalne korisnike da se, u vlastitom interesu, masovnije koriste medijacijom. Pouka iz drugih država, koje su bitno razvijenije u području medijacije i alternativnog rješavanja sporova, poput Engleske ili Nizozemske, jest da se iz puke opcionalnosti ne može razviti dostatna medijacijska praksa. Stoga se u tim državama, na ovaj ili onaj način, kroz zakonsko uređenje ili praksu sudova, medijacija direktno ili indirektno potiče. To ne znači nametanje i potpunu obvezatnost. Izraz "obvezatnost" je relativan i ovdje se može koristiti u mnogim značenjima. Krute i nefleksibilne sheme obvezivanja su loše, i njima sam se uvijek do sada protivio, kako u kontekstu građanskih tako i u kontekstu obiteljskih sporova. No, postoje drugi načini da se stranke navedu na korištenje medijacijom, druge forme u kojima se ta sistemska motivacija može izraziti. Englezi su npr. uveli dvije motivacije. Jedna je sadržana u obvezi da se pokuša medijacija ako sud uputi na nju. Druga je da se kroz troškove postupka penalizira stranka koja neosnovano odbije ponudu druge stranke da se spor pokuša riješiti medijacijom. Još jedna

moguća sistemska motivacija jest da se bez pokušaja medijacije sudski postupak ne može pokrenuti, ili da se može pokrenuti samo nakon određenog vremena. Potonja se odredba nalazila donedavno u Nacrtu zakona, a nadovezivala se na dosadašnju tradiciju koju u tom elementu nitko nije dovodio u pitanje. I na taj način medijacija nije obvezatna, već se strankama daje sloboda izbora – kaže im se: medijacija je tu vama na raspolaganju, ali vi možete izabrati. Ili ćete se odazvati na prvi sastanak obiteljske medijacije, saslušati nešto o njoj i možda pokušati besplatno iskoristiti njezine pogodnosti da biste pokušali riješiti spor, ili ćete imati priliku da malo pričekate, da tijekom pet, šest mjeseci pokušate samostalno riješiti sporna pitanja, i ako to ne uspije, idete dalje u postupak razvoda braka u kojem će ta pitanja riješiti sud. Hoće li netko to zvati prisilnošću, obvezatnošću, nasiljem? Ne čini mi se da bi to za ovakvu regulaciju bio adekvatan naziv. U raznim pravnim sustavima raznih država postoji obveza da se poduzmu određene radnje prije no što se pokrene neki sudski postupak. Italija je nedavno pokušaj medijacije učinila pretpostavkom za pokretanje i vođenje gotovo svih vrsta postupaka.

Bojim se da će sadašnji prijedlog Obiteljskog zakona, unatoč svim lijepim i idealističkim tvrdnjama da bi medijacija trebala biti dobrovoljna, da je ona fantastičan mehanizam i da je zato samo treba ponuditi korisnicima bez ikakvih poticajnih mjera, dovesti do toga da ćemo imati jako malo stranaka koje će ići na dobrovoljnu medijaciju. Ne samo da nećemo imati tržište za medijacijske usluge već, još gore, na taj način tjeramo ljude da opet nepotrebno ulaze u sudski postupak. Jedina moguća poticajna okolnost strankama da se umjesto na sud upute u medijaciju trebala bi se sastojati u tome da bi po novom konceptu sudski postupak uređenja odnosa u braku i obitelji trebao biti nešto otegotniji nego prije. U zamislima autora novih procesnih odredbi tzv. visokokonfliktni razvod braka trebao bi biti znatno formalniji – u njemu bi se koristila puna procesna artiljerija, imenovali bi se uvijek posebni procesni zastupnici, odvjetnici koji bi zastupali interes djeteta. Sve to bi trebalo koštati više i time činiti sudski postupak manje popularnim. No, bojim se da to nije dosta. Sudeći prema dosadašnjoj praksi, navike se teško mijenjaju, i zato

se može predvidjeti da će se opet naprečac ulaziti u parnice koje su se mogle izbjeći da su stranke pokušale medijaciju.

Vraćam se na posljednje pitanje: bi li trebalo rješavati i imovinska pitanja u kontekstu istoga postupka? Moja mogućnost utjecaja na tekst Zakona bila je jednako okolišna kao i ona kolege Tuškana. U konačnici je uvijek kontrola nad time što će se konačno naći u nacrtima zakona u političkim rukama. Zakon će biti donesen na temelju nacrtu koji nadležna ministarstva na temelju vlastite političke procjene pošalju zastupnicima u Saboru koji za njega dižu ili ne dižu svoju ruku. Zato sam i govorio o političkim odlukama u kontekstu konačnog oblikovanja zakonskog teksta. Prema tome, ne mogu odgovoriti kamo je nestala ideja kolege Tuškana, ali u svakom slučaju mogu kazati svoje mišljenje o toj inicijativi. Činjenica je i nepobitna istina da je unutar raspada bračne ili druge zajednice (izvanbračne, istospolne), kako s obzirom na odnose među partnerima tako i s obzirom na odnose s vlastitom ili posvojenom djecom, vrlo bitno da se simultano rješavaju statusna pitanja i rješavaju sve imovinske implikacije novih odnosa, uključujući i podjelu imovine između sudionika bivših zajednica. Sva komparativna iskustva upućuju na to da se u jednom trenutku otvara mali prozor mogućnosti u kojem su stranke kooperativne. Njega treba iskoristiti da se sva pitanja po mogućnosti riješe odjednom i istodobno. Zato sam se u uvodnom izlaganju i koristio izrazom *one-stop-shop* kao sinonimom za to da na jednom mjestu treba pokušati riješiti sva pitanja, i razvod, i uzdržavanje, i odnose roditelja i djece, i podjelu bračne stečevine. Zašto brakorazvodni postupci u nekim državama dugo traju? Razlog nije samo u tradiciji, svjetonazorskom ili vjerskom uvjerenju, nego i u tome što mnogi pravni sustavi ne dopuštaju razvod braka prije nego što sud bude zadovoljan načinom na koji su bivši bračni drugovi uredili svoje imovinske odnose (npr. koncept poznat u irskom pravu kao *adequate provision*). Mi smo nasuprot tome razdvojili naše statusne i imovinske procedure do mjere da se unutar sudskog brakorazvodnog postupka uopće ne može raspravljati o podjeli bračne stečevine. Slažem se s Vama, kolega Tuškan, da bi bilo korisno i umjesno da se razmišlja o tome kako potaknuti mogućnost da se na jednom mjestu sve pokuša riješiti. No od toga, izgleda, za sada

neće biti ništa, a dok to ne bude slučaj, obiteljska je medijacija jedini postupak u kojem se formalno može razgovarati i o uzdržavanju, i o odnosima s djecom, i o podjeli imovine. No, za to su potrebni medijatori koji su sposobni dosegnuti taj cilj. U Nacrtu zakonu nalazi se odredba da bi, ako se medijacijom rješavaju imovinski odnosi bračnih drugova, u postupku morao sudjelovati i medijator koji ima pravne kvalifikacije, jer je za uređenje takvih odnosa i sastavljanje odgovarajućih pravnih dokumenata u formi koja je pogodna za provedbu u službenim registrima potrebno imati određeno pravno znanje. No, pitanje je hoće li se u budućim centrima za obiteljsku medijaciju uz socijalne radnike osigurati i sudjelovanje medijatora s pravnim kvalifikacijama.

Posljednje pitanje koje bih želio komentirati jest odredba da se medijacija ne provodi u slučaju obiteljskoga nasilja. Sama odredba zakonskog Nacrta koja govori o tome kada se medijacija ne provodi nakon ukidanja obveze počeka u slučaju neodazivanja obiteljskoj medijaciji izgubila je smisao. Ona je prije svega trebala razlučivati situacije u kojima se u slučaju neodaziva na prvi medijacijski sastanak treba čekati prije pokretanja brakorazvodnog postupka od situacija u kojima takva obveza ne postoji. Sada, medijacija je ionako dobrovoljna i ovisi o pristanku obiju stranaka hoće li se ona provesti ili ne. No, i bez obzira na to, želio bih reći nešto o problematičnosti zabrane medijacije u kontekstu obiteljskog nasilja. U okviru studijskog kolegija koji vodim unutar poslijediplomskog studija obiteljske medijacije, u diskusiji i seminarskim radovima polaznika pokazalo se da su predodžbe pravnika i predodžbe socijalnih radnika o tome što je obiteljsko nasilje posve različite. Mi pravnici za obiteljsko nasilje tražimo pravomoćnu odluku nadležnog tijela. Socijalne radnice koje su pohađale kolegij rekle su da obiteljskim nasiljem smatraju i slučaj kada roditelji dignu glas i svađaju se pred svojom maloljetnom djecom. To su krajnosti, ali i unutar njih ima jako puno prostora za nesigurnost i dvojbe, što se može reflektirati i na mogućnosti obiteljske medijacije. Ako je pristup određenju obiteljskog nasilja vrlo širok, prostora za medijaciju gotovo da ne bi ni bilo. Ako je taj pristup vrlo restriktivan, medijaciji će se moći podvrgnuti i odnosi u kojima će se kroz nju nastaviti viktimizirati jedna ili druga strana.

Mislim zato da je ova odredba nedovoljno određena i da bi je trebalo bolje precizirati. U svakom slučaju, ne treba a priori otkloniti medijaciju kod svih formi obiteljskog nasilja (u širokom smislu te riječi), a kroz edukaciju treba omogućiti da se prepoznaju slučajevi koji su za medijaciju pogodni i razlikuju se od onih kod kojih medijacija nije preporučljiva. Čini mi se da je to još jedna od potencijalno problematičnih točaka ovog Zakona.

B. Sladović-Franz:

Hvala na pitanjima i idejama. Želim reći nešto o obvezatnosti. Ona se tiče i drugih pitanja koja smo ovdje dotaknuli. Sve je to povezano. Ako se radi o predmedijacijskom sastanku, obvezatnost ima svoje prednosti, ali to ne umanjuje činjenicu da je dobrovoljnost temeljno načelo obiteljske medijacije.

Drugo što ne razumijem: zašto bi u obiteljskim sporovima, s obzirom na to da ste napomenuli kako nigdje drugdje nije obvezatna medijacija, zašto bi po bilo kojim pitanjima, pa tako i razvoda, stranke bile jedine prisiljene na ulazak u medijaciju i time bile obvezne drugačije od sudionika drugih vrsta sporova? Ne vidim nikakvog razloga da se ne primjenjuju isti principi. Naime, nespremnost sustava po meni je najmanja u kadrovskom smislu. Imamo 25 medijatora Društva za psihološku pomoć, 26 sa specijalističkog studija. Bila to profesija ili ne, to je impozantan broj. Možda nam veći broj i ne treba, osim spremnosti korisnika da uđu u takav postupak. Puno veće pitanje je organizacijsko i financijsko: kako da se osigura u ovoj situaciji dostupnost obiteljske medijacije svima u državi pod jednakim uvjetima u istom roku na svim područjima Hrvatske?

Što se tiče nasilja, to je jedan argument protiv ulaska u obiteljsku medijaciju. Njegova tamna brojka je iznimno velika. Kada je riječ o dugotrajnom nasilju, imamo žrtvu i počinitelja u klasičnom smislu i ta je brojka iznimno velika i ona je određena prijetnja raspolaganju pravnim interesima unutar medijacije ako je obvezna. Sigurnost se ne može garantirati. Rizici daljnjeg nasilja mogu se dalje povećati ako postoji izravna komunikacija između žrtve i počinitelja. U tom smislu zapravo se smatra dugotrajno i teško zlostavljanje da nije prikladno za obiteljsku medijaciju. Drugi oblici nasilnih ponašanja,

koji su puno konkretnije opisani u Zakonu o zaštiti nasilja u obitelji i gdje su postupanja naših kolega vezana uz protokol vezan za nasilje u obitelji, proširuju tu lepezu nasilnog ponašanja u obitelji. Reorganizacija obitelji ne događa se bez određene količine verbalnog i psihološkog nasilja ili barem osjećaja u kojem je jedna osoba oštećena. U tom smislu nasilje koje je incidentno, relativno ravnopravno ili povezano s razvodom može biti prikladno za ulazak u obiteljsku medijaciju, ali i ne mora. Medijacija po mom mišljenju ne smije biti obvezna, ali niti zabranjena, osim u slučajevima gdje je poznato da se radi o dugotrajnom nasilju. Mislim da se mora pružiti prilika ljudima da izaberu medijaciju ako se radi o određenim nasilnim ponašanjima koja ne zahtijevaju nužno kaznene prijave. Važan je predmedijacijski postupak jer je to prilika da sudionici sami odluče žele li ući u taj postupak i što on zapravo znači, ali i prilika za medijatora vidjeti je li medijacija nešto što se savjetuje sudionicima da uđu u to i zastupaju svoja prava i interese, i to je etično postupanje. Ili bi ih bolje zastupao odvjetnik pred sudom jer su ili nekompetentni iz određenih razloga ili postoji prevelika neravnoteža moći koja se tiče također nasilja. To ne možemo na taj način apriorno mjeriti, nego se to radi u predmedijacijskom postupku kao sastavni dio običnog postupka.

Za kraj bih htjela reći da nikome od nas koji volimo obiteljsku medijaciju, a svi ovdje na različite načine strasno o tome govorimo, obiteljska medijacija nije primarno zanimanje. U tom smislu ona je u svakom pogledu specijalizacija i dio našeg usavršavanja i napredovanja. Istovremeno se usavršavamo i napredujemo svatko na svom području i u više različitih smjerova. U tom smislu i Pravni fakultet u Zagrebu ima specijalistički studij obiteljske medijacije. Specijalisti obiteljske medijacije imaju i pravo na samostalnu praksu različito od ostalih jer im to daje diploma sveučilišnog specijalista i nekoga tko je završio poslijediplomski studij. Korištenje medijacijskom tehnikom i medijacijskim metodama pregovaranja ne čini nekoga medijatorom, jer to čine i djeca u vrtiću koja imaju taj talent ili dodatna znanja dalje od toga. Nema razloga da se sporimo oko naziva. Važno je da napravimo zajednički posao oko motiviranja sudionika i prezentacije dobrih strana i prednosti medijacije neovisno o tome

koju notu ili nijansu specijalizacije netko imao i koliko svog vremena, učenja i godina uložio u taj posao.

Vežano uz poček. On nije bio vezan uz medijaciju. Poček je vezan uz postizanje plana oko zajedničke roditeljske skrbi. Obvezno je postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, ali sada u to ne bih htjela ulaziti. Tako da će ova tribina i daljnje koje će se organizirati pridonijeti ukupnom otvaranju prostora i slobodi te da iz toga šalje-mo temeljnu poruku o tome da odgovornost stranaka za odluke i posljedice toga počinje već od odabira načina rješavanja sporova i odabira medijatora, a onda je naravno na njima odgovornost.

Sanja Matovina-Lulić, odvjetnica iz Zagreba:

Profesorice Sladović-Franz, molim Vas koji su to oblici obiteljskog nasilja koji ne zaslužuju prijavu?

B. Sladović-Franz:

To pitanje je preveliko i preteško. Nasilno ponašanje nije isto što i nasilje u obitelji i možemo ga u određenoj mjeri proživjeti u svakoj obitelji. Ono ponašanje koje je incidentno, koje je odraz trenutačno oslabljene neke roditeljske sposobnosti ne zaslužuje prijavu zato što postupanje po protokolu i prijavi može učiniti bitno veću štetu nego jedno vikanje na dijete, što je verbalno nasilno ponašanje. Postupanje po svim daljnjim protokolima u tom slučaju može učiniti veću štetu od nepostupanja, što ne znači da nije potrebna nikakva intervencija, no to treba stručnjak procijeniti. U protivnom bi cijela ova država bila prijavljena. Kad govorim o blažim, incidentnim, kratkotrajnim oblicima nasilnog ponašanja, o najblažem smislu govorim. Ne govorim na bilo koji način o fizičkom kažnjavanju. Oko te teme i skrbi za djecu govorim već godinama i to sada ne možemo ovdje otvarati. Za to nam je potrebna nova tribina.

J. Barbić: Izvolite, slobodno. Dogovorit ćemo termin.

S. Šimac: Čuli smo bogatstvo osobnih subjektivnih razmišljanja koja su kao i uvijek vezana uz vlastite vrijednosti i sudove. Naša različitost je naše bogatstvo. I pored naših razlika, kada je o današnjoj temi riječ, nisam uočio da je izneseno bilo koje iznimno suprotstavljeno mišljenje.

Znate, kada god govorimo o humanističkim temama, mnogi im pridaju epitet idealistički. Sve nove ideje uvijek su u početku bazirane na entuzijazmu i vjeri ljudi i stvari za koju se bore. Bez entuzijazma nijedna pozitivna ideja ne može zaživjeti u društvu. Na mojem prvom predavanju koje sam održao o medijaciji prije desetak godina u Splitu bilo je prisutno samo osam ljudi. Zašto ih nije bilo više? Zato jer su mnogi vjerovali da je tema meditacija kao način rješavanja sporova. Danas su se stvari u mnogome pozitivno promijenile. Današnja medijacijska tema privukla je mnoge zainteresirane koji su u cijelosti popunili ovu našu salu. Neovisno o našim osobnim interesima ili razlikama u pogledima na ovu temu, medijacija, pa i obiteljska medijacija, došle su u naše društvo s namjerom da u njemu i ostanu i da se dalje razvijaju, neovisno o tome koliko prepreka bude na tom putu. Različita viđenja različitih struka, pa i o obiteljskoj medijaciji, uvijek će biti prisutna. To neće zaustaviti medijaciju, može je samo osnažiti i unaprijediti. Činjenica je da svi moramo dati sve od sebe da medijacija dobije legitimitet u našem društvu. Za sada se medijacija još uvijek nije razvila u mjeri u kojoj bismo mi to htjeli, ali je na veoma dobrom putu. Tvrdi se da je trenutačno najveća zapreka medijaciji njezino nedovoljno poznavanje u javnosti. Vjerujem da će se i u tom pogledu stvari ubrzano pozitivno mijenjati na opću dobrobit. Hvala lijepa.

J. Barbić: Ovim smo pljeskom zahvalili našim uvodničarima i tako je naša tribina došla kraju. Vidim da se tu javlja obiteljsko nasilje kao naredna tema. Ako smatrate da bi to bilo dobro, za travanj imamo temu o zaštiti potrošača, što je danas posebno aktualno, a u svibnju mogli bismo se baviti obiteljskim nasiljem. Predložite tko bi bio uvodničar, kako bi glasila tema, i dogovorit ćemo se za tribinu u svibnju. Hvala lijepa i doviđenja u travnju.

Tribina Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
i
Kluba pravnika grada Zagreba

BILTEN BR. 105

Voditelj Tribine i urednik
akademik Jakša Barbić

Sadržaj

Autorizirano izlaganje uvodničarke

doc. dr. sc. Aleksandre Maganić,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tema 185. tribine

KOLEKTIVNA ZAŠTITA POTROŠAČA

Zagreb, 14. travnja 2014.